

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง:กรณีศึกษา
กองทุนหมู่บ้านกุดปลาแข้ง หมู่ที่ 1 ตำบลโนนคำ
อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

นางสาวรัชดาภรณ์ แก้วเกียรติพงษ์

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ปีการศึกษา 2545

บทคัดย่อ

รัชดาภรณ์ แก้วเกียรติพงษ์ : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
 กองทุนหมู่บ้านกุศปลาแข้ง
 อาจารย์ที่ปรึกษา: อาจารย์ธรรมาภรณ์ ชินกุลกิจนิวัฒน์, 98 หน้า

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านกุศปลาแข้ง หมู่ที่ 1 ตำบลโนนคำ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อศึกษากระบวนการบรรลุเป้าหมายของกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านตามนโยบายของรัฐบาล และปัจจัยด้านบวกด้านลบที่มีผลต่อการบรรลุเป้าหมายของการดำเนินงานกองทุน วิธีการดำเนินงานวิจัยเป็นแนวคิดการประเมินเชิงระบบ ใช้รูปแบบ (CIPP Model) ซึ่งประกอบไปด้วย การประเมินบริบท (Context Evaluation), การประเมินปัจจัย (Input Evaluation), การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation), และการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลมีทั้งข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิและปฐมภูมิ ข้อมูลปฐมภูมิได้จากการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต จากกลุ่มประชากรในหมู่บ้านจำนวน 140 หลังคาเรือน การกำหนดตัวอย่างใช้รูปแบบของ Krejcie และ Morgan การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งตามลักษณะของข้อมูลคือในเชิงปริมาณ และคุณภาพ ผลการวิจัยในครั้งนี้ประกอบไปด้วยผลของการประเมิน 2 หน่วยระบบ คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ และหน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย จากผลของการวิจัยใจครั้งนี้ซึ่งปรากฏว่าการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านกุศปลาแข้งประสบความสำเร็จพอสมควร และทำให้ได้ผลการดำเนินงานของกองทุนในระยะเวลาดังกล่าว สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปประกอบการพิจารณาตัดสินใจต่อไป และผู้ที่ต้องการศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ นำไปเป็นแนวทางของการศึกษาต่อไป

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

ปีการศึกษา 2545

ลายมือชื่อนักศึกษา. รัชดาภรณ์ แก้วเกียรติพงษ์

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ร่วมปรึกษา.....

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการ ของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

 (อาจารย์รณกิตต์ ชินกุลกิจนิวัฒน์)

กรรมการสอบ

 (อาจารย์เรืออากาศเอกประโยชน์ คำสวัสดิ์)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ

 (รองศาสตราจารย์ทรงพร ทาเจริญศักดิ์)

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2545

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคลและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลืออย่างดียิ่งทั้งในด้านวิชาการ และด้านการดำเนินงานวิจัย อาทิ เช่น

- อาจารย์รณกิตต์ ชินกุลกิจนิวัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- รองศาสตราจารย์ ดร.คณิต ไชยมุกต์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข, อาจารย์ ดร. ไทย ทิพย์สุวรรณกุล, อาจารย์ ดร.พัฒนา กิติอาษา และคณาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่ให้ความรู้ทางวิชาการ
- พัฒนาชุมชนอำเภอสูงเนิน ที่ให้คำปรึกษาด้านการปฏิบัติงาน
- นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่ให้ข้อมูล และอำนวยความสะดวก และขอขอบคุณพี่น้องในหมู่บ้าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ต่าง ๆ

ท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดีตลอดมา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

รัชดาภรณ์ แก้วเกียรติพงษ์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ

3.1 วิธีการประเมินโครงการ.....	17
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	20
3.3 ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ.....	20
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ.....	23
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	23
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	24

บทที่ 4 ผลการติดตามการประเมินโครงการ

4.1 ผลการประเมินบริบทชุมชน.....	25
4.2 ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม.....	41
4.3 ผลการประเมินเทคนิควิธีการทำธุรกิจของผู้รู้.....	46
4.4 ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	47
4.5 สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์.....	47

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป อภิปรายผล.....	50
5.1.1 สรุป.....	50
5.1.2 อภิปรายผล.....	52
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	53
5.2.1 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุน.....	53
5.2.2 ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการกองทุน.....	54
5.2.3 ข้อเสนอแนะนำเงินกู้ไปพัฒนากิจกรรมอาชีพ.....	54
5.2.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการค้นคว้าวิจัยต่อไป.....	54

บรรณานุกรม.....	56
ภาคผนวก	58
ภาคผนวก ก.....	59
ภาคผนวก ข.....	62
ภาคผนวก ค.....	71
ภาคผนวก ง.....	97

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	ก
หน้าอำนวยการ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	จ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 หลักการและเหตุผล.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการประเมิน โครงการ.....	2
1.3 กรอบแนวคิดทฤษฎี.....	2
1.4 วิธีดำเนินการ.....	2
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมิน โครงการ.....	3
บทที่ 2 บริบทสนั้วรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 นโยบายหลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	4
2.2 ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.3 การติดตามสังเกตการคัดเลือก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง.....	12
2.4 แบบขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	12
2.5 การพิจารณาเงินสำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	13
2.6 หลักการประเมิน โครงการแบบซีพีพีโมเดล (CIPP Model).....	13
2.7 การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	14
2.8 งานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง.....	15

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3.1 องค์ประกอบของการประเมิน:หน่วยระบบการบริหารจัดการ และแนะนำส่งเสริมผู้กู้.....	18
ตารางที่ 3.2 องค์ประกอบการประเมิน:หน่วยระบบการดำเนินกิจการของ ผู้กู้แต่ละราย.....	19
ตารางที่ 4.1 จำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำจำแนกตามแหล่งน้ำ.....	35
ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามลักษณะของประชากร.....	36
ตารางที่ 4.3 อาชีพของประชาชนในหมู่บ้านกุดปลาแห้ง.....	37
ตารางที่ 4.4 จำนวนที่ดินที่ถือครอง/คร้วเรือน.....	38
ตารางที่ 4.5 รายได้ของหมู่บ้าน.....	38

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

จากนโยบายของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นโครงการหลักและเร่งด่วนที่จะใช้เป็นมาตรการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลมองว่า ความยากจนของประชาชนทั้งในชนบทและชุมชนเมืองที่เกิดขึ้นมานั้น มาจากการไม่มีทุนและขาดโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อนำมาพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย ตลอดจนบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน ดังนั้นจึงได้มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติขึ้น เพื่อใช้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นพัฒนาความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการกองทุนของตนเองเพื่อสร้างศักยภาพในการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองไปสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจึงได้เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2544 จำนวน 74,881 กองทุน โดยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแต่ละแห่งจะได้รับจัดสรรเงินทุนหมุนเวียน เป็นจำนวนเงิน 1 ล้านบาท ให้ทางกองทุนฯ บริหารจัดการด้วยตนเอง

เมื่อมีการจัดสรรเงินไปแล้ว ทางรัฐบาลได้อนุมัติให้มีการดำเนินโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้สามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง มีความมั่นคงจนทำให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยผ่านกระบวนการศึกษาของบัณฑิต ที่เข้าไปเพื่อช่วยเหลือส่งเสริมการพัฒนาติดตามและประเมินผลวิจัย

บ้านกุดปลาแข้ง หมู่ที่ 1 ตำบลโนนคำ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ได้จัดตั้งกองทุนแล้วเสร็จและได้รับอนุมัติให้ตั้งกองทุนพร้อมกับได้รับจัดสรรโอนเงินเข้ากองทุนฯ แล้ว เพื่อที่จะได้ทราบว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง บรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ ในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ปฏิบัติงานพื้นที่หมู่บ้านกุดปลาแข้ง จึงได้รวบรวมข้อมูลและเรียบเรียงเป็นสารนิพนธ์ (Substantive Report) ฉบับนี้ขึ้นมา

1.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1.2.1 เพื่อศึกษาการบรรลุเป้าหมายของกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านในเรื่องต่อไปนี้

1.2.1.1 มีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ และสวัสดิการแก่สมาชิก

1.2.1.2 ประชาชนในหมู่บ้านมีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน

1.2.1.3 มีกระบวนการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้และคิดริเริ่มเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง มีการสร้างศักยภาพของตนเองและมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง

1.2.1.4 ระบบเศรษฐกิจของหมู่บ้าน ได้รับการกระตุ้นและมีภูมิคุ้มกัน

1.2.2 ศึกษาว่าปัจจัยด้านบวกและด้านลบ ที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุเป้าหมายตามข้อ 1.2.1 ว่ามีอะไรบ้าง

1.2.3 ศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กรเพื่อการเรียนรู้ และการเกิดความเชื่อมโยงระหว่างกันภายในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ

1.2.4 เพื่อศึกษาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในหมู่บ้านและระดับความเข้มแข็งตามตัวชี้วัดซึ่งกำหนด โดยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1.3 กรอบแนวคิดทฤษฎี

การประเมินโครงการนักประเมินได้เสนอแนวคิดไว้ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการประเมินโครงการได้แก่ Tyler, Cronbach, Scriven, Stake, Alkin, Hammond, Provus, Stufflebeam, เป็นต้น

สำหรับกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการประเมินกองทุนหมู่บ้านครั้งนี้ ใช้การประเมินตามทัศนคติของ Stufflebeam โดยใช้แบบจำลอง CIPP ซึ่งเป็นการประเมินเชิงระบบ (System approach) ในแต่ละระบบมีองค์ประกอบที่จะต้องประเมิน ดังนี้

CONTEXT	คือ	บริบทรายบุคคลและหมู่บ้าน
INPUT	คือ	ปัจจัยนำเข้า
PROCESS	คือ	กระบวนการ
PRODUCT	คือ	ผลผลิต

1.4 วิธีดำเนินการ

การวิจัยโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กรณีศึกษาหมู่บ้านกุดปลาแข้ง หมู่ที่ 1 ตำบลโนนคำ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้คือ

- 1.4.1 ทำการศึกษาเปรียบเทียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
- 1.4.2 ศึกษาสภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านกุดปลาแข็ง ซึ่งวิจัยได้ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่
- 1.4.3 กำหนดตัวบ่งชี้ ตลอดจนตัวแปรที่จะทำการเก็บข้อมูล โดยใช้ CIPP MODEL
- 1.4.4 เก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลบางส่วนเป็นข้อมูลทุติยภูมิได้มาจาก พัฒนาชุมชน, องค์การบริหารส่วนตำบล ฯลฯ ในส่วนของข้อมูลปฐมภูมิผู้วิจัยได้ทำการเก็บจากกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็น (Probability Sampling) เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview), ใช้แบบสอบถาม และการสังเกต ข้อมูลที่ได้มี 2 ชนิด คือ ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quanlitative Data) เช่น จำนวนผู้กู้เงิน, จำนวนเงินที่ปล่อยให้กู้ และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) เช่น ความคิดเห็นของประชาชนในหมู่บ้านที่มีต่อกองทุน
- 1.4.5 ประมวลผลและสังเคราะห์ข้อมูล
- 1.4.6 นำเสนอผลงาน เขียนสารนิพนธ์ออกมาเป็นรูปเล่ม

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ

ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คาดว่าจะได้ประโยชน์ดังนี้คือ

- 1.5.1 ได้ทราบถึงผลการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านในเรื่องต่อไปนี้
 - 1.5.1.1 เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ และสวัสดิการจากการมีกองทุน
 - 1.5.1.2 ผลการบริหารจัดการกองทุน
 - 1.5.1.3 ศักยภาพของประชาชนในหมู่บ้านในการพึ่งพาตนเอง การเรียนรู้และคิดริเริ่มเพื่อแก้ปัญหา เกิดเศรษฐกิจแบบพอเพียง
 - 1.5.1.4 ระบบเศรษฐกิจในระดับหมู่บ้าน
- 1.5.2 ได้ทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรค และสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายของกองทุน
- 1.5.3 เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ และเกิดการเชื่อมโยงข้อมูลขึ้นในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ
- 1.5.4 ได้ตัวชี้วัดที่แสดงถึงความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในหมู่บ้านและตามทีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด

บทที่ 2

ปริทรรศน์วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้ประมวลแนวจากทฤษฎีและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน รวมทั้งนโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ที่สำคัญคือวิธีการดำเนินการและระเบียบของกองทุนหมู่บ้านกุดปลาแข้ง ซึ่งเป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้ สรุปหัวข้อในบทที่ 2 ได้ดังนี้

- 2.1 นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
- 2.2 ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 2.3 การติดตามสังเกตการณ์คัดเลือก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2.4 แบบขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2.5 การพิจารณาเงินสำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2.6 หลักการประเมิน โครงการ แบบซีพีพีโมเดล (CIPP Model)
- 2.7 การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2.8 งานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.1 นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

2.1.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แถลงต่อสภาถึงแนวทางแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นรูปธรรม มีสาระสำคัญประการหนึ่งว่า “การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็น โครงการหลักและเร่งด่วนตามนโยบายของรัฐบาลที่จะใช้เป็นมาตรการหนึ่งในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ให้ได้ผลชัดเจนและรวดเร็ว ด้วยมั่นใจว่าจะช่วยลดความยากจนและนำไปสู่การสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชน โดยรัฐบาลเป็นผู้ลงทุนทางสังคมเป็นการสร้างและกระจายโอกาสให้แก่ชีวิตของประชาชน” สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่มีการจัดตั้งกองทุนนี้ก็คือ ประชาชนจะได้มีโอกาสใช้ภูมิปัญญา และศักยภาพสำหรับก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจใหม่ ซึ่งเป็นเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐานของการหารายได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, ศูนย์ประชาสัมพันธ, 2545)

2.1.2 หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

- (1) เสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น

(2) ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง

(3) เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน

(4) เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม

(5) กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

2.1.3 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

(1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน และชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(2) ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง

(3) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

(4) กระตุ้นเศรษฐกิจ ในระดับฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

(5) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

2.2 ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

(1) ระเบียบนำ้นักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544 โดยสรุปมีดังนี้

หมวด 1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีชื่อย่อว่า กทบ. มีนายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน คณะกรรมการอาจแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวนไม่เกิน 4 คน ให้มีที่ปรึกษาคณะกรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของคณะกรรมการจำนวนอย่างน้อยสามคนแต่ไม่เกินเจ็ดคน

- กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ หากไม่มีการแต่งตั้งใหม่เมื่อพ้นวาระ ให้ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

- การพ้นตำแหน่งในกรณีอื่น คือ ตาย ลาออก เป็นบุคคลล้มละลาย คณะรัฐมนตรีมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

- อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ได้แก่ กำหนดนโยบาย การจัดตั้ง ออกระเบียบ คำสั่ง ประกาศ และแนวทางการบริหารกองทุนฯ กำหนดแผนการจัดหาเงินทุนและแผนการจัดสรรให้แก่กองทุน จัดทำร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กำหนดแผนงาน ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน จ่ายเงิน การเก็บรักษา จัดสรรผลประโยชน์ของกองทุน

- การประชุมของคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

หมวด 2 สำนักคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติขึ้นกับสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

- สำนักงานมีอำนาจ หน้าที่ดังนี้ ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกองทุน ประชาสัมพันธ์นโยบายของกองทุน ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มอบหมายให้หน่วยงานอื่น ๆ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทุน รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

(รายละเอียดเพิ่มเติมปรากฏอยู่ในภาคผนวก)

(2) ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 โดยสรุปมีดังนี้

หมวด 1 ชื่อความทั่วไป

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดให้เป็นหมู่บ้านตามระเบียบนี้

“หมู่บ้าน” หมายความว่า หมู่บ้านที่จัดตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เทศบาลในเขตปกครองท้องถิ่นพิเศษและชุมชนอื่น ทั้งนี้ การจะกำหนดว่าชุมชนใดเป็นชุมชนเมือง ให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

“ชุมชนเมือง” หมายความว่า ชุมชนซึ่งตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา เทศบาลในเขตปกครองท้องถิ่นพิเศษและชุมชนอื่น ทั้งนี้ การจะกำหนดว่าชุมชนใดเป็นชุมชนเมือง ให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

หมวด 2 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

- หลักของกองทุนคือ เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนท้องถิ่น โดยชุมชนกำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านและชุมชนได้ด้วยตัวเอง มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ส่งเสริมเศรษฐกิจแบบพอเพียง กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับล่าง

- ทรัพย์สินของกองทุน ได้แก่ เงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้ เงินทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้ เงินกู้ยืม ดอกผลหรือประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากกองทุน เงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่กองทุนได้รับ โดยไม่มีเงื่อนไขผูกพันหรือภาระติดพันอื่นใด

หมวด 3 คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- ให้มีคณะกรรมการสนับสนุน ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน คณะอนุกรรมการสนับสนุนมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้ กำหนดแผนปฏิบัติการบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนศักยภาพขีดความสามารถของคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ปรับปรุง แก้ไข ระเบียบ แต่งตั้งคณะทำงาน ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

หมวด 4 คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด

ให้มีคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดอาจตั้งศูนย์ประสานงานคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด เพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักงานของคณะอนุกรรมการ สำหรับกรุงเทพมหานคร ให้ปลัดกรุงเทพมหานครเป็นประธาน

คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ คือ รับขึ้นทะเบียนกองทุน ให้ความเห็นผลการประเมินความพร้อมของกองทุนซึ่งผ่านการประเมินในระดับอำเภอมาแล้ว สนับสนุนให้เกิดการเตรียมความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของกองทุนให้เป็นไปตามระเบียบ ประสานความร่วมมือเพื่อสนับสนุนด้านวิชาการและการจัดการ จัดทำระบบข้อมูล รายงานผลการดำเนินงานของกองทุน แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการสนับสนุนมอบหมาย

หมวด 5 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ให้กองทุนแต่ละกองทุนมีคณะกรรมการกองทุน จำนวนไม่น้อยกว่าเก้าคนแต่ไม่เกินสิบห้าคน ประกอบด้วยกรรมการทั้งชายและหญิง ในสัดส่วนเท่าเทียมกันซึ่งมาจากการคัดเลือกกันเองโดยสมาชิกซึ่งกรรมการดังกล่าวเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถประสบการณ์ และมีความรับผิดชอบที่จะบริหารจัดการกองทุน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง และต้องมีคุณสมบัติตามข้อ 17

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุน คือ บริหารจัดการกองทุน ตรวจสอบ กำกับดูแล จัดสรรประโยชน์ของเงินกองทุน ออกระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์หรือวิธีการที่เกี่ยวกับกองทุนที่ไม่ขัดแย้งกับระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดและได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกรับสมาชิกจัดทำทะเบียนสมาชิก สำรวจและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ พิจารณาการให้เงินกู้ ทำนิติกรรมสัญญาหรือ ดำเนินการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับภาระผูกพันของกองทุน จัดประชุมสมาชิกตามที่ได้กำหนดหรือตกลงกัน จัดทำบัญชีและส่งมอบเงินที่ได้รับการจัดสรร ดอกผล ผลตอบแทน ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด

กรรมการกองทุนมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสองปี เมื่อพ้นจากตำแหน่งตามวาระให้มีการคัดเลือกบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ กรรมการกองทุนซึ่งพ้นตำแหน่งอาจได้รับเลือกอีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันไม่ได้

นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระแล้ว กรรมการพ้นจากตำแหน่งเมื่อ ตาย ลาออก คณะกรรมการกองทุนมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสามของคณะกรรมการที่มีอยู่ ที่ประชุมมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสามของสมาชิก คณะกรรมการให้ออกเนื่องจากมีลักษณะต้องห้ามตามข้อ 17 (4) (5) (6) (7) คณะกรรมการให้ออก เนื่องจากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าขาดคุณสมบัติและมีลักษณะต้องห้ามตามข้อ 17

ให้คณะกรรมการกองทุนเลือกประธาน การประชุมกรรมการกองทุนต้องมีกรรมการมาประชุมถึงหนึ่งของจำนวนกรรมการกองทุนทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม การวินิจฉัยชี้ขาดให้ถือเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

หมวด 6 กองทุนและสมาชิกกองทุน

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อาจประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้ เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้โดยปราศจากภาระผูกพัน เงินกู้ยืม ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกองทุน เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก เงินค่าหุ้น เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก เงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ตามที่ระเบียบกองทุนกำหนด

สมาชิกกองทุน ประกอบด้วยบุคคลธรรมดาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้นและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อบังคับของกองทุน

ให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีผู้ถือหุ้นอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง นอกจากการประชุมใหญ่สามัญประจำปีแล้ว คณะกรรมการกองทุน อาจเรียกประชุมวิสามัญเมื่อใดก็ได้ ในการประชุมสมาชิกต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

หมวด 7 การกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

สมาชิกที่ประสงค์จะกู้เงินต้องจัดทำวัตถุประสงค์การขอกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งไม่เกินสองหมื่นบาท แต่ถ้าคณะกรรมการกองทุนมีมติให้กู้รายใดเกินกว่าที่กำหนด ต้องเรียกประชุมสมาชิกเพื่อวินิจฉัยชี้ขาด แต่รายหนึ่งต้องไม่เกินห้าหมื่นบาท ผู้ได้รับอนุมัติให้กู้ต้องเปิดบัญชีกับธนาคารและแจ้งหมายเลขบัญชีให้กรรมการกองทุนทราบ

ให้คณะกรรมการกองทุนกำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนเงินกู้เป็นอัตราที่แน่นอน การกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ให้คณะกรรมการพิจารณาความเหมาะสมแต่ต้องไม่เกินหนึ่งปี การชำระเงินกู้คืน ผู้กู้ต้องนำเงิน ไปส่งคืน ณ ธนาคาร

หมวด 8 การทำบัญชีและการตรวจสอบ

ให้คณะกรรมการกองทุนจัดทำบัญชีของกองทุนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด การจัดสรรกำไรสุทธิ เมื่อสิ้นปีหากปรากฏว่าปีใดมีกำไรสุทธิคณะกรรมการกองทุนสามารถนำกำไรสุทธิมาจัดสรรตามระเบียบและหลักเกณฑ์ที่กองทุนกำหนด

หมวด 9 บทเฉพาะกาล

ในวาระเริ่มแรกในส่วนของหมู่บ้าน ให้ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านครัวเรือนและหนึ่งคน เพื่อเปิดเวทีชาวบ้านในการชี้แจง ทำความเข้าใจ เตรียมความพร้อมและดำเนินการเลือกคณะกรรมการกองทุนจากผู้ที่มีคุณสมบัติตามข้อ 17 โดยมีคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนสนับสนุนให้การเลือกสรรดำเนินไปด้วยความโปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรม

(รายละเอียดเพิ่มเติมปรากฏอยู่ในภาคผนวก)

(3) ระเบียบกองทุนหมู่บ้านกุดปลาแข็ง

ระเบียบของกองทุนหมู่บ้านกุดปลาแข็ง ที่สำคัญโดยสรุป มีดังนี้

(1) ที่ตั้งกองทุน เลขที่ 144 หมู่ที่ 1 บ้านกุดปลาแข้ง ตำบลโนนคำ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา 30170

(2) คุณสมบัติของสมาชิก

เป็นผู้ทำนกอาศัยในหมู่บ้านกุดปลาแข้งเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าครึ่งปีก่อนการจัดตั้งกองทุน เป็นผู้ที่มีนิสัยอันดีงาม มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นชอบด้วยหลักการของกองทุน และสนใจที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุน เป็นผู้ที่ยพร้อมจะปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน เป็นผู้ที่ยกคณะกรรมการกองทุน ได้มีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิก อดทน เสียสละ และเห็นแก่ประโยชน์ของกองทุนเป็นสำคัญ มีหุ้นที่ถืออย่างน้อยหนึ่งหุ้นแต่ต้องไม่เกินหนึ่งในห้าของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่อยู่ในกองทุน

(3) การสมัครเป็นสมาชิกกองทุน

ยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกกองทุนได้ที่คณะกรรมการกองทุน คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้พิจารณาว่าจะรับบุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิกโดยชอบธรรมเมื่อคณะกรรมการกองทุนพิจารณาคุณสมบัติตามที่กำหนดแล้วเห็นสมควรรับเข้าเป็นสมาชิก จะแจ้งให้ชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้า ค่าหุ้น และเงินฝากจะภายใน 30 วัน นับจากวันที่ได้เข้าแจ้งให้เป็นสมาชิก

(4) สมาชิกขาดหรือพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิกจากเหตุต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- ตาย
- ลาออกและได้รับอนุมัติให้ลาออกจากคณะกรรมการกองทุน
- วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน หรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ
- ที่ประชุมใหญ่สมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงสองในสามของผู้เข้าร่วมประชุม
- จงใจฝ่าฝืนระเบียบของกองทุนหรือแสดงตนเป็นปรปักษ์หรือไม่ให้ความช่วยเหลือหรือร่วมมือกับกองทุนไม่ว่าด้วยประการใดทั้งสิ้น
- จงใจปิดบังความจริงอันควรแจ้งให้ทราบในใบสมัครสมาชิก
- นำทรัพย์สินของกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้
- มีลักษณะ และคุณสมบัติไม่ตรงกับใบที่สมัครไว้

(5) การคิดค่าธรรมเนียมแรกเข้า

คณะกรรมการกองทุนคิดค่าธรรมเนียมแรกเข้ากับสมาชิก กลุ่มและองค์กร ชุมชน เป็นราย ๆ ละ 20 บาท โดยสมาชิกจะต้องชำระภายในสามวัน นับจากวันที่ได้รับแจ้งจากคณะกรรมการกองทุน

(6) อายุของสมาชิก

สมาชิกที่มีสิทธิ์จะกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน จะต้องมียุครครบ 20 ปีบริบูรณ์ แต่จะ
ต้องไม่เกิน 60 ปี แต่ถ้าเกิน 60 ปี จะต้องอยู่ในการพิจารณาเป็นราย ๆ

(7) ประเภทการกู้ยืม สมาชิกสามารถขอกู้ต่อคณะกรรมการกองทุนเพื่อนำไปใช้จ่าย
ในกิจกรรมดังต่อไปนี้

- การพัฒนาอาชีพ
- การสร้างงาน
- การสร้างและเพิ่มรายได้
- ลดรายจ่าย
- บรรเทาเหตุฉุกเฉินและเป็นที่ยืดหยุ่น

(8) การทำสัญญา

เงินกู้ทุกประเภทต้องมีการทำสัญญาไว้กับคณะกรรมการกองทุนตามแบบและ
เงื่อนไขที่กำหนด

(9) อัตราดอกเบี้ย

อัตราดอกเบี้ยเงินกู้คณะกรรมการมีมติเป็นเอกฉันท์ ในอัตราร้อยละ 5 ต่อปี

(10) ค่าปรับ

ในกรณีผู้กู้ผิดสัญญาเงินกู้ให้ผู้กู้เสียค่าปรับเทียบปรับในอัตราร้อยละ 0.5 ต่อ
วัน เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้จากคณะกรรมการกองทุน

(11) การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี เมื่อสิ้นปีทางบัญชีของกองทุนและได้ปิดบัญชี
ตามมาตรฐานการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไปแล้วปรากฏว่ากองทุนมีกำไรคณะกรรมการกองทุนจะ
นำกำไรมาจัดสรรได้

- เป็นเงินปันผลค่าหุ้น ร้อยละ 10
- เป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่ผู้กู้ ร้อยละ 10
- เป็นเงินตอบแทนแก่คณะกรรมการกองทุน ร้อยละ 25
- เป็นทุนการศึกษาและการพัฒนาอาชีพของประชากรในหมู่บ้าน ร้อยละ 15
- เป็นทุนเพื่อสมทบกองทุน ร้อยละ 15
- เป็นทุนเพื่อจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก ร้อยละ 15
- เป็นทุนเพื่อสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน ร้อยละ 5
- อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควร ร้อยละ 5

(รายละเอียดปรากฏอยู่ในภาคผนวก)

2.3 การติดตามสังเกตการณ์คัดเลือก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กระบวนการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเป็นไปตามข้อที่ 41 ของระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ดังนี้ คือ

2.3.1 มีครัวเรือนสามในสี่ของครัวเรือนทั้งหมดเข้าร่วมประชุม

2.3.2 การเลือกคณะกรรมการกองทุนฯ เป็นไปตามมติที่ประชุม ส่วนคุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุนนั้น ได้ปฏิบัติตามข้อที่ 17 ของระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ดังนี้

(1) เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสองปี ก่อนวันที่ได้รับคัดเลือกเป็นกรรมการกองทุน

(2) เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ โดยมีอายุสี่สิบปีบริบูรณ์

(3) ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด และไม่มีประวัติเสียหายทางการเงิน ตลอดจนยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

(4) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(5) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท

(6) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินและความผิดฐานบุกรุก

(7) ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ทางราชการ องค์กร หรือหน่วยงานที่สังกัด

(8) ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่เสียสิทธิตามมาตรา 68 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

(9) ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนตามข้อ 20 (3) และ (4)

2.4 แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีส่วนประกอบ 5 ส่วน ได้แก่

1. ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน/ชุมชน
2. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชน
3. การเตรียมความพร้อมของหมู่บ้าน/ชุมชน
4. ทุนดำเนินการของกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชน
5. แนวคิดในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อได้รับการสนับสนุนเป็นวงเงินไม่เกิน 1,000,000 บาท จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

2.5 การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การพิจารณาให้เงินกู้กับผู้กู้นั้น คณะกรรมการกองทุนกำหนดขั้นตอนนี้คือ

สมาชิกที่ประสงค์จะขอกู้จะต้องจัดทำโครงการเพื่อขอกู้เงินจากคณะกรรมการกองทุน โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน

- คณะกรรมการจะพิจารณาถึงลักษณะ โครงการ ที่สมาชิกสามารถยื่นขอกู้เงิน จะต้องมิลักษณะหรือคุณสมบัติ คือเป็นโครงการที่ต้องสามารถดำเนินการ ได้จริง มีความเป็นไปได้ทางการตลาด และสามารถเห็น ได้ชัดเจนว่ามีความคุ้มค่าต่อการลงทุน

- วงเงินกู้ คณะกรรมการกองทุนจะพิจารณาให้สมาชิกผู้รายหนึ่งในวงเงินไม่เกินสองหมื่นบาท ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่าสองหมื่นบาท คณะกรรมการกองทุนจะเรียกประชุมสมาชิก เพื่อขอมติในการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งจะต้องไม่เกินห้าหมื่นบาท

- การดำเนินงานตามโครงการที่ขอกู้และการจัดทำรายงานสมาชิกจะต้องดำเนินโครงการที่ขอกู้ให้สำเร็จเป็น ไปตามวัตถุประสงค์และจัดทำรายงานความก้าวหน้าตามแบบรายงานที่ คณะกรรมการกำหนด

2.6 หลักการประเมินโครงการแบบชีพฟ์โมเดล (CIPP Model)

รูปแบบการประเมินแบบ ชีพฟ์โมเดล (CIPP Model) ซึ่งจำเนียร สุขหลาย และคณะ ได้สรุปไว้ในหนังสือ รวมบทความทางการประเมิน โครงการ [สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, (บรรณาธิการ),2544] โดยย่อมี ดังนี้

แบบจำลองประเภทนี้ไม่เพียงแต่ประเมินว่า บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เท่านั้น แต่ยังเป็นการประเมินเพื่อให้รายละเอียดต่าง ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการอีกด้วย โดยแบบจำลองที่เหมาะสม ที่จะใช้เป็นกรอบความคิดในการประเมินแบบชีพฟ์ จึงเป็นที่นิยมใช้ ทั้งนี้ เพราะนักประเมินจะได้ข้อดีข้อบกพร่อง และประสิทธิภาพของโครงการที่จะประเมิน ได้เป็นอย่างดี

ดี ซึ่งนับได้ว่าเป็นการรับข่าวสารแบบสะสม ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารเป็นอย่างมาก ทั้งยังเป็นแบบจำลองที่เข้าใจง่าย สะดวกในการปฏิบัติ จึงเป็นที่นิยมกว้างขวาง แบบจำลองชีพท์จะประเมินในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผล ซึ่งจะช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยเน้นในด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ เงื่อนไขที่เป็นจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม และยังช่วยในการวินิจฉัยปัญหา เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจ ความเหมาะสมของแผนงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น โดยดูว่าข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการหาข้อบกพร่องของการดำเนินงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลในการแก้ไขต่อไป

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการวัดและแปลความหมายของความสำเร็จ ไม่เฉพาะเมื่อสิ้นสุดวัฏจักรของโครงการเท่านั้น แต่ยังคงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในระหว่างการปฏิบัติตามโครงการด้วย

2.7 การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็น โครงการที่ต่อเนื่องจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้มีการจัดตั้งกองทุนแล้วเสร็จ และได้รับการอนุมัติการจัดสรรเงินเข้าหมู่บ้านหรือบางแห่งยังมิได้รับก็ตาม เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เกิดการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนทั้งในหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยโครงการเป็นการจัดสรรทุนการศึกษาแก่บัณฑิตให้เข้าศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการ ซึ่งกำหนดให้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่หมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้เป็นกิจกรรมหลักของการศึกษา เนื้อหาหลักสูตรมุ่งเน้นเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการ การวิจัยและการประเมินผลโครงการ

วัตถุประสงค์ของโครงการ คือ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษาของบัณฑิตที่เข้าร่วมโครงการ ในการส่งเสริมการพัฒนาและติดตามประเมินผลวิจัย และยังทำให้เกิดรายได้ สร้างโอกาส สร้างศักยภาพและยกระดับการศึกษาของบัณฑิตที่ว่างงาน รวมทั้งสร้างทักษะในการ

บริหารจัดการ ซึ่งเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อีกทางหนึ่ง รวมทั้งการได้มาซึ่งข้อมูลและผลการวิจัยของกองทุนฯ เป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ทำให้เห็นภาพรวมของกองทุนในระดับประเทศ นำไปสู่การวางแผนเพื่อพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2.8 งานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

บทความของ ทิม ภคเมธาวิ เรื่อง **กองทุนหมู่บ้าน : ขึ้นต้นเป็นถ้ำไม้ไฟ** จากหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ประจำวันที่ 28 มกราคม 2545 กล่าวถึงกองทุนหมู่บ้าน สรุปได้ดังนี้

ความคิดในการจัดทำนโยบายกองทุนหมู่บ้านของพรรคไทยรักไทย เกิดขึ้นในช่วงเดินสายระดมความคิดเห็นจากผู้นำชุมชน คุณอัมพร ค้างปาน ประธานกลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยวจังหวัดตราด เป็นผู้นำเสนอเรื่องนี้ และคุณทักษิณตอบรับว่า หากได้เป็นรัฐบาล จะนำไปดำเนินการ

นายกฯทักษิณ ขอมรับกับสาธารณชน เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2544 ว่าแนวคิดเรื่องกองทุนหมู่บ้านมาจากภูมิปัญญาชาวบ้าน 2 แห่งคือ จากกลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยวและกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของพระสุบิน ปณีโต ที่จังหวัดตราด เมื่อค้นต่อไปก็จะพบว่าทั้ง 2 กรณี มาจากแนวคิดของครูชบ ยอดแก้ว โดยประยุกต์รูปแบบสถาบันการเงินที่มีอำนาจระทำการโฆฬารเข้ากับวัฒนธรรมชุมชนที่เน้นความเอื้ออาทรแบ่งปันกันกลายเป็นสถาบันการเงินเพื่อสวัสดิการของชุมชน

ความคิดที่ครูชบ ยอดแก้ว เสนอเมื่อปี 2537 คือ เสนอให้รัฐบาลจัดตั้งกองทุนระดับชาติ จัดสรรเงินสมทบให้กับหมู่บ้านผ่านทางกลุ่มออมทรัพย์โดยการให้กลุ่มออมทรัพย์มีอำนาจเด็ดขาดในการบริหารเงินกองทุน แต่ก่อนที่จะได้เงินกลุ่มออมทรัพย์ต้องดำเนินการ จนมีผลกำไรจัดตั้งกองทุนของตนเองจำนวนหนึ่ง ครูชบเสนอว่าให้รัฐสมทบเงินให้หมู่บ้านเท่ากับกองทุนที่มีอยู่ในปีแรก ปีต่อไปสมทบลดลง 20% จนปีสุดท้ายลดเหลือ 10% จากนั้นสมทบเท่ากันทุกปี ปีละ 10% ของเงินกองทุนที่กลุ่มมีอยู่ เงินกองทุนรวมนี้ครูชบมองว่าเป็นกองทุนสวัสดิการของหมู่บ้าน แนวคิดของครูชบ มุ่งที่การพึ่งพาตนเองของชุมชน มองรัฐเป็นเพียงหุ้นส่วนที่ช่วยให้ชุมชนขยายเขตบริการได้กว้างขวางและครอบคลุมมากขึ้นเท่านั้น ครูชบเห็นว่าหากทำเช่นนี้จะทำให้ ภายในชุมชน กลุ่มออมทรัพย์จะเป็นตัวดึงดูดชาวบ้านให้เข้าเป็นสมาชิกครบทุกคน ขณะที่เกิดการเลียนแบบ การพึ่งพาตนเองของชุมชนอื่น ๆ โดยรัฐเพียงแต่รับขึ้นทะเบียนหมู่บ้านที่ประสงค์จะรับเงินสมทบ แล้วให้ทีมงานอิสระลงไปประเมินผลการดำเนินงานเพื่อพิจารณาจัดสรรเงินทุนให้ เรื่องอื่น ๆ ชุมชนสามารถเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเรียนรู้ช่วยเหลือกันเองได้

รัฐบาลได้นำความคิดข้างต้นมาใช้ โดยส่งเงินกองทุนให้กับหมู่บ้านโดยตรง ตามแนวคิดของครูชบ แต่ไม่ได้สมทบให้กับกองทุนของกลุ่มออมทรัพย์กลับกระจายเงินกองทุนให้หมู่บ้านพร้อม ๆ กันทั่วประเทศ

ผู้เขียนบทความมองถึงปัญหาในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านของรัฐบาลคือ

1. การบริหารจัดการกองทุนที่ให้เงินกับหมู่บ้าน โดยตรงนั้นราชการยังไม่มีความพร้อม
2. ความล้มเหลวของกองทุนเดิมก็ยังคงเป็นปัญหาอยู่
3. กลุ่มออมทรัพย์กว่าครึ่ง ยังคงมีปัญหาในการบริหารจัดการอยู่มาก

ส่วนแนวทางปฏิบัติของราชการที่เร่งจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านนั้นเป็นการลดต้นทุนแบบธุรกิจการทำให้เงินเข้าหมู่บ้านเร็วที่สุด ทำให้มีงบฯ จัดการน้อยที่สุดไม่ต้องจ่ายให้กลไกราชการ ปรึกษากองทุนหมู่บ้านในทางปฏิบัติ ต้องฝ่าแรงเฉื่อยทางสังคมมากมาย ที่สำคัญคือกรอบแนวคิดที่มองแค่การไหลเวียนของเงินเข้าสู่กลไกทางเศรษฐกิจด้านแบบของครูชบ กองทุนหมู่บ้านนั้นเป็นปรัชญาเศรษฐกิจชุมชนที่เน้นความเป็นอิสระของหมู่บ้าน เงินไหลเวียนที่เกิดขึ้นเป็นเพียงผลพลอยได้ ซึ่งช่วงเริ่มต้นจะมีไม่เกิน 20% ของเงินกองทุนทั้งหมด ถ้ามมากกว่านี้ก็เป็น การเติมฟองสบู่เข้าไป จะเกิดเป็นเอ็นพีแอลในอนาคต

สิ่งที่รัฐบาลควรทำก็คือ เพิ่มขีดความสามารถให้กับชุมชน เช่น การตั้งองค์กรอิสระจากนโยบาย 1 ตำบล 1 หนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อเสริมกองทุนหมู่บ้าน แต่ก็ยังไม่สำคัญเท่ากับการขยายขอบข่ายความสามารถของชุมชนที่รัฐยึดกุมได้

งบประมาณที่เข้าสู่หมู่บ้านนี้ หากไปเหมือนกับโครงการอื่น ๆ แล้ว มิฉะนั้นกองทุนหมู่บ้านที่ขึ้นต้นเป็นลำไม้ไผ่ต่อไปก็จะกลายเป็นบ้องกัญชาไป

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ

ในบทที่ 3 นี้ เป็นการนำเสนอหัวข้อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการดำเนินการประเมินโครงการ 6 หัวข้อ ได้แก่

- 3.1 วิธีการประเมินโครงการ
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ
- 3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิธีการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ เป็นการประเมินเชิงระบบ (System approach) ซึ่งประกอบด้วย 2 หน่วยระบบ คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการแนะนำส่งเสริมผู้กู้ (A) และหน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย (B) ใช้รูปแบบการประเมินของ สตัฟเฟิลบีม โดยใช้ ซิปป์โมเดล (CIPP Model) ซึ่งประกอบไปด้วย

การประเมินบริบท (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินสถานะแวดล้อมทั่วไปของชุมชนท้องถิ่น

การประเมินปัจจัย (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ (A) และหน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย (B)

การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินกระบวนการของทั้ง 2 หน่วยระบบ ทั้ง (A) และ (B)

การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นในหน่วยระบบทั้งสอง

รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model กับโครงการกองทุนหมู่บ้านกุดปลาแข้ง หมู่ที่ 1 ตำบลโนนคำ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา มีรูปแบบการประเมิน ดังตารางที่ 1 และ 2 ในหน้า 18 และ 19 ต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 องค์ประกอบของการประเมิน : หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้ (A)

C	I	P	P
<p>C1=ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน</p> <p>C2=สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน</p> <p>C3=ประชากรและการศึกษา</p> <p>C4=สภาพเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน</p> <p>C5=วัฒนธรรมประเพณี</p> <p>C6=โครงสร้างพื้นฐาน</p> <p>C7 =ผู้นำชุมชน การรวมกลุ่มและภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>C8=โครงการพัฒนาที่ผ่านมา</p>	<p>I1=นโยบายรัฐบาล</p> <p>ระเบียบ แนวทางปฏิบัติ</p> <p>จากส่วนกลาง (ปรัชญา</p> <p>วัตถุประสงค์หลัก เกณฑ์</p> <p>การประเมิน ความพร้อม</p> <p>ระเบียบต่าง ๆ ...)</p> <p>I2=เงิน 1 ล้านบาท</p> <p>I3=คณะกรรมการหมู่บ้าน</p> <p>I4=ผู้สมัครขอดี</p> <p>I5=เงินที่ผู้ชำระคืน</p> <p>I6=เงินทุนสะสมอื่น ๆ</p> <p>ตามระเบียบ</p> <p>I7=บัญชีตงกองทุนหมู่บ้าน</p>	<p>PC1=การจัดทำระเบียบกองทุน</p> <p>PC2=การจัดทำเอกสารเพื่อขอขึ้นทะเบียนกองทุน</p> <p>PC3=ระบบบัญชีกองทุน</p> <p>PC4=กิจกรรมเกี่ยวกับสมาชิกกองทุน</p> <p>PC4.1=การรับสมัคร</p> <p>PC4.2=การหมดสภาพ</p> <p>PC4.3=การทำทะเบียนสมาชิก</p> <p>PC5=กิจกรรมเกี่ยวกับการกู้เงินกองทุน</p> <p>PC5.1=คัดเลือกผู้กู้</p> <p>PC5.2=การ โอนเงิน ให้ผู้กู้</p> <p>PC5.3=การรับชำระหนี้</p> <p>PC6=การส่งเสริมใช้เงินกู้</p> <p>PC6.1=การแนะนำวิธีทำธุรกิจ</p> <p>PC6.2=การช่วยเหลือตลาด</p> <p>PC6.3=การฝึกอบรมอาชีพ</p> <p>PC7=การตรวจสอบการใช้เงินกู้</p> <p>PC8=การจัดทำรายงานเผยแพร่ผลการดำเนินงาน</p>	<p>PD1=จำนวนสมาชิกกองทุน</p> <p>PD2=จำนวนผู้กู้ได้เงินกู้</p> <p>PD3=ยอดเงินที่ให้กู้</p> <p>PD4=จำนวนผู้ชำระเงินกู้ตามกำหนด</p> <p>PD5=ยอดเงินชำระคืนตามกำหนด</p> <p>PD6=กองทุนสะสม</p> <p>PD7=การเกิดกิจการใหม่ ๆ ขึ้นในท้องถิ่น</p> <p>PD8=ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน</p> <p>PD9=ท้องถิ่นมีเครือข่ายการเรียนรู้</p>

ตารางที่ 3.1 องค์ประกอบของการประเมิน : หน่วยระบบการบริหารจัดการและนำเสนอสิ่งเสริมผู้ (A) (ต่อจากหน้า 18)

C	I	P	P
		PC9=การจัดสรรผลประโยชน์	
		PC10=การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยนักศึกษากองทุน	

ตารางที่ 3.2 องค์ประกอบการประเมิน : หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้แต่ละราย (B)

C	I	P	P
C1=ความรู้ความสามารถของผู้และครอบครัว	I1=จำนวนเงินผู้ที่ได้รับอนุมัติ I2=จำนวนเงินทุนนอกเหนือจากเงินผู้ตามโครงการ	PC1=ภาระที่กิจการธุรกิจ PC2=การหาความรู้เพิ่มเติม PC3=การทำวัตถุประสงค์ที่ดี PC4=การหาตลาด PC5=การทำบัญชีใช้จ่ายเงิน PC6=การศึกษาคูงาน	PDI=ผลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของกิจการ PDI.1=ผลโดยตรง - รายได้เป็นเงิน - ผู้รู้ได้ผลผลิตเป็นสิ่งของ - ผู้รู้ได้รับความพอใจ PDI.2=ผลโดยอ้อม - ผู้มีการพึ่งตนเอง - ผู้มีศักยภาพและมีความเข้มแข็งในกิจการของตนเอง
C2=สมาชิกในครอบครัว	I3=สถานที่วัสดุอุปกรณ์ และวัตถุประสงค์		
C3=สภาพการอยู่อาศัย	I4=วัตถุประสงค์ในการกู้เงิน		
C4=รายได้ของครอบครัว	I5=ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ		
C5=หนี้สินของครอบครัว	I6=จำนวนแรงงาน		

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) หมายถึง กลุ่มตัวอย่างของสิ่งที่ต้องการศึกษาวิจัย(เฉลียว นูริภักดี, 2545, หน้า 174) ประชากรในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีจำนวน 140 ครัวเรือน ชาย 309 คน หญิง 346 คน รวม 655 คน

กลุ่มตัวอย่าง (Sample or Sampling Group) คือ กลุ่มที่เลือกจากประชากรขึ้นมา โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากวิธีการของ Krejcie และ Morgan เป็นตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินครั้งนี้เลือกจาก

- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	11	คน
- สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	140	คน
สมาชิกผู้กู้	จำนวน	38	คน
สมาชิกทั่วไป	จำนวน	102	คน
- ผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุน	จำนวน	242	คน
- ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ผู้นำกลุ่มอาชีพ	จำนวน	5	คน
- บุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	จำนวน	3	คน

3.3 ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการครั้งนี้ ได้แก่

วัตถุประสงค์ข้อ 1 เพื่อศึกษาการบรรลุเป้าหมายของกระบวนการของกองทุนหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ ดังนี้

การเกิดกองทุน ประกอบด้วยตัวแปรต่อไปนี้

- 1) การมีกองทุนอื่นก่อนการเกิดกองทุน 1 ล้านบาท
- 2) การมีความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน
- 3) ทักษะคนที่มิต่อกองทุนหมู่บ้าน
- 4) การมีวัตถุประสงค์ของกองทุน
- 5) แนวโน้มความเข้มแข็งและอยู่รอดของกองทุน
- 6) ยอดเงินในปัจจุบันของกองทุน
- 7) กระบวนการจัดตั้งกองทุน
- 8) ความร่วมมือในการก่อตั้งกองทุน

การมีระบบบริหารกองทุน ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

- 1) คณะกรรมการบริหารกองทุน
- 2) ระเบียบบริหารกองทุน
- 3) การดำเนินงานของคณะกรรมการบริหาร
- 4) การพิจารณาเงินกู้
- 5) การติดตามเงินกู้
- 6) การจัดสรรประโยชน์

การเกิดการเรียนรู้ในการพึ่งพาตนเองเพื่อให้เกิดศักยภาพ

- ด้านการพึ่งพาตนเอง

- 1) มีความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) มีการปฏิบัติในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
- 3) มีความเข้าใจในเรื่องการพึ่งตนเอง
- 4) มีการปฏิบัติในเรื่องการพึ่งตนเอง
- 5) มีความเข้าใจในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 6) มีการปฏิบัติในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ด้านศักยภาพ

- 1) ศักยภาพของของบริบทชุมชนมีมากน้อยเท่าใด
- 2) การดำเนินงานที่ผ่านมามีศักยภาพในด้านต่าง
 - ทุนด้านการเงิน
 - ทุนด้านทรัพยากร
 - ทุนทางวัฒนธรรมประเพณี
 - ทุนทางปัญญา

การสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

- 1) การกระตุ้นให้มีภูมิคุ้มกันระดับกองทุนโดยรวม
- 2) ภูมิคุ้มกันระดับกิจการของผู้กู้แต่ละคน
- 3) ระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็งในชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อ 2 ปัจจัยด้านบวกและด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุเป้าหมายของ
วัตถุประสงค์ข้อ 1

ปัจจัยด้านบวกที่ส่งผลดีในการดำเนินการกองทุน

- 1) การมีส่วนร่วมในการจัดตั้ง
- 2) ความสามัคคีในหมู่บ้าน

- 3) มีกองทุนเดิมในหมู่บ้าน
- 4) การมีกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน
- 5) ความรับผิดชอบของคณะกรรมการกองทุน

จำนวนเงินพร้อมดอกเบี้ยที่กลับเข้ากองทุน

ปัจจัยด้านลบที่ก่อให้เกิดปัญหา

- 1) การไม่สนับสนุนการจัดตั้งกองทุน
- 2) ความไม่พอใจในการจัดตั้งกองทุน
- 3) ไม่มีเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยกลับเข้ากองทุน
- 4) เกิดความแตกแยก

วัตถุประสงค์ข้อ 3 การเกิดองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้

- 1) มีเครือข่ายองค์กรย่อยภายในหมู่บ้าน
- 2) มีองค์กรแหล่งความรู้ที่เสริมการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตในหมู่บ้าน
- 3) มีองค์กรภายนอกชุมชนที่เชื่อมโยงกับองค์กรภายในหมู่บ้าน

วัตถุประสงค์ข้อ 4 การค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชน

ความเข้มแข็งของชุมชนตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด

- 1) มีความสามัคคี
- 2) มีความซื่อสัตย์
- 3) ยกย่องคนทำความดี
- 4) มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- 5) มีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติม
- 6) มีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้
- 7) ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่น
- 8) มีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กร
- 9) มีการประชุมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก
- 10) มีการช่วยเหลือเด็ก สตรี และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส
- 11) มีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม
- 12) มีแผนงานชุมชน โดยสมาชิก

ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชน

- 1) การประกอบอาชีพที่มั่นคง
- 2) การมีรายได้ที่เพียงพอ

- 3) สมาชิกมีจิตสำนึกของการพึ่งพาตนเอง
- 4) มีความเอื้ออาทรพร้อมที่จะร่วมกันแก้ปัญหา
- 5) มีวิถีของชุมชน
- 6) สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

อุดม จัรัสพันธุ์, ชาตรี นาคะกุล, ชาติชาย ม่วงปฐม, และสมชาย วงศ์เกษมกุล (2545) ได้กล่าวว่า เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องมีความเหมาะสมกับการใช้รวบรวมข้อมูลที่มีลักษณะต่างกัน ดังนั้นจึงจะต้องมีการเลือกเครื่องมือที่เหมาะสมที่สามารถใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้สอดคล้องกับความต้องการ

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการครั้งนี้ได้แก่

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นรายการข้อความที่จัดส่งให้กลุ่มเป้าหมาย ใต้ตอบคำถามในประเด็นที่ต้องการ ได้แก่ แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน, แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน
2. การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการข้อมูลเชิงลึก ได้แก่ แบบรายงานความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิดที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง, แบบรายงานผลการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน เป็นต้น
3. แบบสังเกต (Observation) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสังเกตพฤติกรรม ปฏิติกริยาของบุคคล โดยใช้การสังเกต 2 ลักษณะ ดังนี้
 - แบบสังเกตที่มีโครงสร้าง (Structured Observation Form) ซึ่งเป็นการสังเกตจากแบบที่กำหนดไว้แล้ว
 - แบบสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Observation Form) เป็นการสังเกตสภาพทั่ว ๆ ไปของหมู่บ้านซึ่งเป็นที่ตั้งของกองทุน

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

อุดม จัรัสพันธุ์ และคณะ (2545) ได้สรุปเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนเริ่มต้นตั้งแต่การระบุประเด็นที่ต้องการเก็บรวบรวมการจัดข้อมูลอย่างเป็นระบบด้วยวิธีการและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอนและมีการกำหนดตัวชี้วัด

ของประเด็นที่ต้องการประเมิน ซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้มีทั้งในเชิงปริมาณที่เป็นตัวเลข และเชิงคุณภาพที่เป็นการบรรยายลักษณะของข้อมูลในรูปแบบของข้อความ

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. กำหนดข้อมูล โดยกำหนดข้อมูลจากการวิเคราะห์ วัตถุประสงค์ว่ามีอะไรบ้าง ซึ่งก็คือ ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้าน

2. กำหนดแหล่งข้อมูล แหล่งข้อมูลแบ่งออกเป็น

- แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data Source) ซึ่งเก็บรวบรวมจากกลุ่มเป้าหมายโดยตรง ได้แก่ ประธานและคณะกรรมการกองทุน สมาชิกผู้กู้เงินจากกองทุน ประชาชนในหมู่บ้าน

- ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data Source) เป็นแหล่งข้อมูลที่ผู้ประเมินได้เลือกใช้ข้อมูล จากแหล่งข้อมูลที่มีผู้เก็บรวบรวมและสรุปผลไว้แล้ว ได้แก่ ข้อมูล จปฐ., กชช2ก. จากสำนักงานพัฒนาชุมชน แผนพัฒนาตำบลจากองค์การบริหารส่วนตำบล

3. เลือกกลุ่มตัวอย่าง (ปรากฏอยู่ในหัวข้อที่ 2 บทที่ 3)

4. เลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

5. เลือกใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

6. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จากแหล่งต่าง ๆ ข้างต้น

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการตามลักษณะของข้อมูล ได้แก่

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งได้แก่ข้อมูลที่เป็นตัวเลขต่าง ๆ ใช้วิธีการทางสถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพอยู่ในลักษณะข้อความที่เขียนบรรยายขึ้นตามความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็น ตามหัวข้อที่กำหนด การวิเคราะห์ข้อมูลชนิดนี้ คือ นำมาแจกแจงประเด็นย่อย ๆ ออกมา แล้วจำแนกในส่วนที่สอดคล้องหรือเกี่ยวข้องกัน แล้วสรุปออกมาเป็นประเด็น

บทที่ 4

ผลการติดตามการประเมินโครงการ

ผลการติดตามการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในครั้งนี้ ประกอบด้วยการรายงานข้อมูลที่ได้ตามกรอบความคิดทฤษฎี ซิปป์ โมเดล CIPP Model) ซึ่งสารนิพนธ์บทนี้ประกอบด้วย 5 ตอนดังนี้

- 4.1 ผลการประเมินบริบทชุมชน
- 4.2 ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม
- 4.3 ผลการประมวลเทคนิควิธีการทำธุรกิจของผู้กู้
- 4.4 ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
- 4.5 สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

4.1 ผลการประเมินบริบทชุมชน

4.1.1 บริบทระดับประเทศ

4.1.1.1 ความยากจนของประเทศ

สรุปจาก วรวิทย์ อวิรุทธวรกุล, ชีปรัตน์ วัชรางกูร และวิณา เตชะพนาศร (2545) ความยากจนหรือจำนวน “คนจน” นั้นสัมพันธ์กับภาวะการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ต่อเนื่องถึงแผนพัฒนาฉบับที่ 7 นั้น การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูง คนจนมีจำนวนลดลงจาก 17.9 ล้านคนในปี 2531 ลดลงมาเหลือเพียง 6.8 ล้านคนในปี 2539

ปี 2540 ประเทศไทยประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจเกิดภาวะการถดถอยทางเศรษฐกิจอย่างมาก รายได้ของประชาชนลดลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาการว่างงานเพิ่มขึ้นกว่า 1 ล้านคน ทำให้กลุ่มคนจนเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 14.2 ล้านคน ในปี 2543

ก่อนปี 2540 การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว และในอัตราที่สูง ผลของการเจริญเติบโตดังกล่าวทำให้ประชาชนมีรายได้ที่แท้จริงเพิ่มขึ้นจากเดือนละ 6,761 บาท/ครัวเรือน เป็น 9,642 บาท/ครัวเรือน รายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 6.1 ต่อปี เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจทำให้รายได้ของประชาชนลดลงโดยในช่วงปี 2541-2543 รายได้ของประชาชนได้ลดลงจากเดือนละ 9,775 บาท/เดือน เหลือ 9,332 บาท/ครัวเรือน

กลุ่มที่มีรายได้ลดลงมากที่สุดคือ เกษตรกร รองลงมาคือกลุ่มคนที่มีรายได้จากการทำธุรกิจส่วนตัว และกลุ่มคนที่มีรายได้จากค่าแรงและเงินเดือนตามลำดับ การลดลงของรายได้

ตามกลุ่มชั้นรายได้ พบว่าวิกฤตเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อผู้มีรายได้ต่ำมากที่สุด ในช่วงปี 2541-2543 กลุ่มนี้มีรายได้ลดลงจากเดือนละ 607 บาท/คน เหลือเพียง 556 บาท/คน ขณะที่กลุ่มที่มีรายได้สูงสุดของประเทศยังคงมีรายได้ที่สูงจากเดิม ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้เพิ่มมากขึ้น

เมื่อพิจารณาถึงถิ่นที่อยู่อาศัย คนจนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบท ในช่วงที่เศรษฐกิจดี คนจนในชนบทลดลง แต่ภายหลังจากวิกฤตคนจนในชนบทได้มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นร้อยละ 17.3 ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากคนตกงานที่โยกย้ายกลับสู่ภูมิลำเนาเดิม ประกอบกับการไม่มีแหล่งงานในชนบทรองรับที่เพียงพอ และการผลิตภาคเกษตรซึ่งเป็นรายได้หลักของชนบทมีปัญหาในด้านการผลิตและราคาสินค้าตกต่ำ ทำให้รายได้มีน้อยลง ส่งผลให้จำนวนคนจนในชนบทเพิ่มมากขึ้น ผลการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ชี้ว่าลักษณะของครัวเรือนที่มีโอกาสเป็นครัวเรือนยากจนคือ มีลูกมาก สูงอายุ มีการศึกษาและที่ดินทำกินน้อย รับจ้างการเกษตร คนกลุ่มนี้มีโอกาสเข้าถึงบริการสาธารณะของรัฐน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ

หลังจากประเทศไทยประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 เป็นต้นมาทำให้จำนวนคนจน ในปี 2543 เพิ่มขึ้นเป็น 8.9 ล้านคน โดยกลุ่มคน “จนมาก” มีจำนวนเพิ่มขึ้นถึง 1.8 ล้านคน และกลุ่ม “คนเกือบจน” เพิ่มขึ้นอีก 0.2 ล้านคน

4.1.1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

SMEs ย่อมาจากภาษาอังกฤษ Small and Medium Enterprises หรือแปลเป็นภาษาไทยว่า “วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม” สำหรับความหมายของวิสาหกิจ (Enterprises) ครอบคลุมกิจการ 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่

1. กิจการการผลิต (Production Sector) ครอบคลุมการผลิตในภาคเกษตรกรรม (Agricultural Processing) ภาคอุตสาหกรรม (Manufacturing) และเหมืองแร่ (Mining)
2. กิจการการค้า (Trading Sector) ครอบคลุมการค้าส่ง (Wholesale) และการค้าปลีก (Retail)
3. กิจการบริการ (Service Sector)

ส่วนลักษณะขนาดของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กำหนดจากมูลค่าขั้นสูงของสินทรัพย์ถาวรสำหรับกิจการแต่ละประเภท ดังนี้

	ขนาดกลาง	ขนาดย่อม
1. กิจการการผลิต	ไม่เกิน 200 ล้านบาท	ไม่เกิน 50 ล้านบาท
2. กิจการบริการ	ไม่เกิน 200 ล้านบาท	ไม่เกิน 50 ล้านบาท
3. กิจการการค้า	ค้าส่งไม่เกิน 100 ล้านบาท	ไม่เกิน 50 ล้านบาท

- ค้าปลีก ไม่เกิน 60 ล้านบาท ไม่เกิน 30 ล้านบาท

ความสำคัญของ SMEs ต่อระบบเศรษฐกิจ

SMEs คือวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เป็นวิสาหกิจที่มีความเหมาะสม มีความคล่องตัวในการปรับสภาพให้เข้ากับสถานการณ์ทั่วไปของประเทศ อีกทั้งยังเป็นวิสาหกิจที่ใช้เงินทุนในจำนวนที่ต่ำกว่าวิสาหกิจขนาดใหญ่และยังช่วยรองรับแรงงานจากภาคเกษตรกรรม เมื่อหมดฤดูกาลเพาะปลูก รวมถึงเป็นแหล่งที่สามารถรองรับแรงงานที่เข้ามาใหม่เป็นการป้องกันการอพยพของแรงงานเข้ามาหางานทำในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งช่วยกระจายการกระจุกตัวของโรงงานกิจการวิสาหกิจในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลไปสู่ภูมิภาคก่อให้เกิดการพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทั้งในส่วนภูมิภาคและของประเทศอย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป SMEs มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ คือ

1. ช่วยการสร้างงาน
2. สร้างมูลค่าเพิ่ม
3. สร้างเงินตราต่างประเทศ
4. ช่วยประหยัดเงินตราต่างประเทศ โดยการผลิตเพิ่มทดแทนการนำเข้าจากต่างประเทศ
5. เป็นจุดเริ่มต้นในการลงทุนและสร้างเสริมประสิทธิภาพ
6. ช่วยเชื่อมโยงกับกิจกรรมขนาดใหญ่ และภาคการผลิตอื่น ๆ เช่น ภาคเกษตรกรรม
7. เป็นแหล่งพัฒนาทักษะฝีมือ

จากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นตั้งแต่กลางปี 2540 ซึ่งเริ่มจากสถาบันการเงินก่อนจะลุกลามไปสู่ธุรกิจเกือบทุกสาขา ทั้งกิจการขนาดใหญ่และขนาดเล็กล้วนได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นด้วยกันทั้งสิ้น วิสาหกิจขนาดกลางและย่อม (SMEs) โดยเฉพาะอุตสาหกรรมซึ่งเป็นภาคการผลิตที่แท้จริงก็ได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจเช่นเดียวกันกลุ่ม SMEs ล้วนประสบปัญหาขาดสภาพคล่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้อำนาจซื้อการบริโภคของประชาชนลดน้อยลงเป็นผลให้กิจการ SMEs ที่เป็นการรับช่วงการผลิตจากกลุ่มอุตสาหกรรมสนับสนุนซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางที่ใช้เทคโนโลยีพึ่งพาจากต่างประเทศ การผลิตพื้นเศรษฐกิจของประเทศไทยรวมทั้งแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจต่อไปในอนาคตหากกลุ่ม SMEs มีความแข็งแกร่งสามารถยืนหยัดและแข่งขันกับสินค้าต่างประเทศได้จะกลายเป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยต่อไปโดยแนวทางการดำเนินงานเพื่อพัฒนา SMEs อย่างชัดเจนในภาพรวม ดังนี้

1. เพื่อบรรเทาปัญหาของ SMEs ที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบันที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบันและช่วยพยุงกลุ่ม SMEs ให้ดำรงอยู่รอดพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจมีแนวทางการดำเนินการคือ

- (1) เพื่อปรับปรุงเพิ่มเติมเสริมแต่งในจุดที่ SMEs มีปัญหา
 - เทคโนโลยีการผลิตและการบริการ
 - การตลาด
 - การเข้าถึงแหล่งเงินทุน
 - การพัฒนาบุคลากร
 - การเข้าถึงแหล่งข้อมูล
- (2) สร้างเครือข่ายการปฏิบัติงานของหน่วยงานปฏิบัติการ
- (3) สร้างเครือข่ายการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สนับสนุนซึ่งกัน

และกัน

- องค์กรภาครัฐ เอกชน ทั้งส่วนกลางและภูมิภาค
- สถาบันอิสระเฉพาะทาง
- สถาบันการศึกษา

2. พัฒนา SMEs ที่ดำเนินการอยู่แล้วให้ขยายตัวเจริญเติบโตและสามารถแข่งขันได้ทั้งในระดับประเทศและระดับโลก โดยมีความสามารถเทียบได้กับวิสาหกิจ SMEs ต่างชาติ และสามารถออกไปแข่งขันในต่างประเทศ มีแนวทางการดำเนินการคือ

- (1) เน้นความเข้มข้นการพัฒนาไปสู่มาตรฐานสากล
 - มาตรฐานคุณภาพสินค้า
 - ความรวดเร็วในการส่งมอบสินค้าและบริการ
 - มาตรฐานระบบการบริหารการผลิต เช่น ISO 14000
 - มาตรฐานสุขอนามัย
 - การป้องกันสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ
 - การคุ้มครองแรงงานและสิทธิมนุษยชน
- (2) เน้นกลไกการสนับสนุนเงินทุน การร่วมทุน (Venture Capital) และการระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์สำหรับ SMEs
 - เพื่อปรับปรุงผลผลิต (Productivity)
 - เพื่อปรับปรุงเทคโนโลยีการผลิตและนวัตกรรม

- เพื่อปรับปรุงระบบการจำหน่ายและบริการให้รวดเร็ว
- เพื่อขยายกิจการ

3. สร้าง SMEs ที่มีอนาคต มีนวัตกรรม หรือเป็นกลุ่ม SMEs ด้านนโยบายการพัฒนาให้เกิดขึ้น และเติบโตอย่างยั่งยืน มีแนวทางดำเนินการคือ

- (1) เน้นในเรื่องข้อมูลข่าวสารการลงทุนสาขาที่มีศักยภาพ
- (2) เน้นกลไกการส่งเสริมอย่างใกล้ชิดและครบวงจร ในลักษณะการบ่มเพาะ

(Incubation)

- (3) เน้นกลไกสินเชื่อเพื่อการเริ่มต้นกิจการ (Start-up Loans)
- (4) เน้นกลุ่มเป้าหมายด้านนโยบาย เช่น

- กลุ่มผู้มีความรู้และประสบการณ์ทำงาน
- กลุ่มผู้จบการศึกษาใหม่ที่มีความสามารถเชิงนวัตกรรม

กลุ่มราษฎร หรือราษฎรอิสระที่จะจัดตั้งหน่วยผลิตหรือธุรกิจชุมชน

ข้อมูลจาก (www.ismed.or.th,2545)

4.1.1.3 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

สรุปจาก (ไทยรัฐ, 8 สิงหาคม 2545, หน้า 8) ประเทศไทยขาดดุลการค้าจำนวนมากอย่างต่อเนื่องเพราะการนำเข้าสินค้าที่ไม่มีประสิทธิภาพ โดยในช่วงปี 2535-2540 ไทยขาดดุลการค้าเฉลี่ยปีละประมาณ 261,000 ล้านบาท แต่เริ่มเกินดุลเป็นครั้งแรกตั้งแต่ช่วงวิกฤตเศรษฐกิจมูลค่า 474,000 ล้านบาท ในปี 2541 แต่การเกินดุลการค้ามีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องในปี 2544 ไทยเกินดุลการค้าเพียง 136,500 ล้านบาท

ปี 2544 การนำเข้าของไทยมีมูลค่า 2.76 ล้านบาท หรือ 54% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) แบ่งออกเป็น 4 หมวด คือ สินค้าทุน 47.2% วัตถุดิบและสินค้าสำเร็จรูป 31.9% น้ำมันและเชื้อเพลิง 11.6% สินค้าอุปโภค 8.2% และสินค้าอื่น ๆ 1.1% เมื่อพิจารณาสินค้านำเข้าทั้ง 4 หมวดนั้น มีจำนวนสินค้าทั้งสิ้น 7,063 รายการ ในจำนวนนี้ไทยผลิตได้และส่งออก 5,509 รายการ เป็นสินค้าที่มีมูลค่าส่งออกสูงกว่านำเข้า 2,209 รายการ โดยมีมูลค่าประมาณ 532,680 ล้านบาท และเป็นสินค้าที่มีมูลค่าการส่งออกน้อยกว่าการนำเข้า 3,300 รายการ

4.1.1.4 สภาพแวดล้อมของประเทศไทยในปัจจุบัน

สรุปจาก ดวงแก้ว ปรีชาธนพจน์, สุเมธ เหลืองสมิทธิวงศ์, กานดา ชูเชิด (2545) สภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุขของคน แต่สภาพแวดล้อมที่ดัดนั้นถูกทำลายด้วยฝีมือของมนุษย์ ซึ่งจะกลายเป็นปัญหาที่รุนแรงและส่งผลกระทบต่อเนื่องกันไปทั่วโลก ดังเช่นสถานการณ์สภาพแวดล้อมของคนไทย เมื่อเปรียบเทียบในช่วงก่อนเกินวิกฤตและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งมี 3 ด้าน ดังนี้ คือ

1. ด้านความต้องการที่อยู่อาศัยและการได้รับบริการสาธารณสุขทั่วโลก
- 5 ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 6 ด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม

สภาพแวดล้อมของคนไทยทางด้านที่อยู่อาศัยและบริการสาธารณสุขทั่วโลกมีแนวโน้มดีขึ้น ขณะที่ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากเกิดคดีอาชญากรรมและคดียาเสพติดเพิ่มมากขึ้น สถิติของคดียาเสพติดในปี 2535-2543 มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีอัตราเพิ่มค่อนข้างสูง โดยเพิ่มขึ้นจาก 168,641 ในปี 2539 เป็น 263,324 คดีในปี 2543 พื้นที่ที่เกิดปัญหาอาชญากรรมมากที่สุดคือ กรุงเทพฯ ส่วนในด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมนั้นยังคงเป็นปัญหาของประเทศซึ่งเกิดเป็นลูกโซ่ต่อเนื่องกันไป ปัญหาด้านมลพิษในด้านต่าง ๆ มักจะเกิดขึ้นกับเมืองใหญ่ ๆ โดยเฉพาะกรุงเทพฯ เช่นมลพิษในอากาศและมลพิษทางเสียงอันเนื่องมาจากปัญหาการจราจรที่ติดขัดอย่างมาก ปัญหานอกจากนี้ก็มีในเรื่องของสารเคมีอันตรายที่เกิดจากการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช ปัญหาการกำจัดขยะไม่ถูกหลักสุขาภิบาล พื้นที่ป่าของประเทศไทยมีจำนวนลดลง ในปี 2504 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่า 171 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 53 ของพื้นที่ทั้งประเทศ และลดลงเหลือเพียง 25.3 ของพื้นที่ทั้งประเทศในปี 2541

จากปัญหาทั้ง 3 ด้าน ข้างต้น ในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดี สิ่งสำคัญคือการสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนในสังคมร่วมมือกันในการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดี

4.1.1.5 ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

สรุปจาก (ไทยรัฐ, 2 กรกฎาคม 2545, หน้า 9) ธนาคารแห่งประเทศไทยเปิดเผยถึงยอดหนี้ต่างประเทศ ณ สิ้นเดือน เม.ย. มีจำนวน 64.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (คิดเป็นเงินไทยประมาณ 2,846,800,000,000 บาท) เพิ่มขึ้นจากเดือนมีนาคมที่อยู่ระดับ 64.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเดือนมีนาคมเพิ่มขึ้น 0.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยเป็นการเพิ่มขึ้นของหนี้ภาคทางการ ที่เพิ่มขึ้น 0.4 พันล้านดอลลาร์ ณ สิ้นเดือน เม.ย. มีจำนวน 27.0 พันล้าน

ดอลลาร์สหรัฐฯ เมื่อเทียบกับหนี้ภาคทางการในเดือนมีนาคม มีจำนวน 26.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นของหนี้ภาครัฐบาลและรัฐวิสาหกิจ ส่วนการชำระหนี้ของธนาคารแห่งประเทศไทย ในเดือนเมษายน มีการชำระคืนเงินกู้จำนวน 0.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สำหรับหนี้ภาคเอกชน ณ สิ้นเดือนเมษายน มีจำนวน 37.64 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ลดลง 0.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เมื่อเทียบกับเดือนมีนาคม มียอดหนี้จำนวน 37.67 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สำหรับภาคธุรกิจที่ไม่ใช่ธนาคาร มีหนี้จำนวน 28.62 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ลดลง 0.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ จากเดือนมีนาคม ภาคธุรกิจที่ไม่ใช่ธนาคารมีหนี้ต่างประเทศจำนวน 28.67 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

สัดส่วนหนี้ต่างประเทศในเดือนเมษายนภาคเอกชนมีหนี้ต่างประเทศ คิดเป็น 58.2% เทียบกับเดือนเมษายน อยู่ที่ระดับ 58.5% ส่วนหนี้ภาคทางการเดือนเมษายนคิดเป็น 41.8% เทียบกับเดือนมีนาคม อยู่ที่ระดับ 41.5% เนื่องจากในเดือนเมษายนมีการปรับตัวเลขหนี้ต่างประเทศตามผลการสำรวจหนี้ในช่วงไตรมาสแรกของปี 2545 และมีการปรับตัวเลขย้อนหลังถึงไตรมาสที่ 4 ของปี 2544 ทำให้หนี้ต่างประเทศ ณ สิ้นปี 2544 และสิ้นไตรมาสแรกของปี 2545 เพิ่มขึ้น 161 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และ 20 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ตามลำดับ

ภาวะการชำระคืนหนี้ต่างประเทศ ซึ่งรวมเงินต้นและดอกเบี้ย ในช่วงไตรมาสแรกของปี 2545 ภาวะการชำระคืนหนี้ต่างประเทศมีจำนวน 3.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เทียบกับไตรมาสแรกของปี 2544 ที่มีการชำระคืนหนี้ต่างประเทศจำนวน 4.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ลดลงจำนวน 0.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือลดลง 13% โดยเป็นการลดลงมากในส่วนของการชำระหนี้ภาคเอกชน ส่งผลให้ลดลงจาก 21.07% เหลือ 18.97%

4.1.1.6 บรรยากาศความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท หรือความล่มสลายของท้องถิ่นชนบท

บรรยากาศความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท หรือความล่มสลายของท้องถิ่นชนบท สาเหตุหนึ่งน่าจะมาจากการอพยพย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่เมือง โดยเฉพาะการอพยพเข้าสู่กรุงเทพฯ

สรุปสาเหตุที่สำคัญของการอพยพย้ายถิ่นจาก (สวาท เสนาณรงค์และวิไลเจด ทวีสิน, 2536) สาเหตุที่ทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นมีหลายประการด้วยกัน ซึ่งเป็นการผสมกันระหว่างปัจจัยต่าง ๆ พอสรุปเป็นปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านสังคม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ มีทั้งในทางผลักดัน (Push factors) ให้ประชากรย้ายถิ่นออกและทางดึงดูด (Pull factors) ให้ประชากรอพยพย้ายถิ่นเข้ามา

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยที่ผลักดันให้ประชากรย้ายออก เช่น ภูมิอานาเคิม ประสบกับปัญหาความแห้งแล้งขาดแคลนน้ำ ดินขาดความสมบูรณ์ การขาดแคลนโรงงานอุตสาหกรรมในชนบททำให้แรงงานส่วนเกินจากการเกษตรไม่มีงานทำ ปัจจัยดึงดูดให้ประชากรย้ายเข้า เช่น การพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม การค้าและคมนาคม ทำให้ประชากรอพยพย้ายถิ่นจากชนบทเข้าไปในเขตเมืองและเขตกรุงเทพมหานครเพื่อหางานทำมากขึ้น

ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยผลักดัน เช่น ครอบครัวยุคใหม่ในชนบทมีอัตราการเพิ่มสูงกว่าในเมือง เมื่อสมาชิกในครอบครัวเพิ่มขึ้นแต่ที่ดินมีจำกัด ทำให้เกิดการอพยพย้ายจากถิ่นเดิมไปอยู่ที่อื่น ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นและภูมิภาคต่าง ๆ ทำให้ประชากรละทิ้งถิ่นเดิมทำให้เป็นผลเสียต่อภูมิอานาเคิม เพราะขาดผู้บุกเบิกพัฒนาท้องถิ่น ปัจจัยดึงดูด เช่น การอพยพตามครอบครัว การไปเยี่ยมญาติที่ทำงานอยู่ที่อื่น ประกอบกับความก้าวหน้าทางด้านคมนาคม สื่อสารมวลชน ทำให้มีการตื่นตัวและมีการเดินทางของชาวชนบทเข้าสู่เมืองมากขึ้น การพัฒนาทางด้านบริการสังคมต่าง ๆ ในเมืองใหญ่ โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและที่ตั้งของสถานศึกษาชั้นสูง ทำให้ประชากร โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน วัยเรียน ย้ายเข้ามาหางานทำและศึกษาต่อกันมากขึ้น

ปัจจัยทางการเมือง ได้แก่ ความไม่ปลอดภัยเพียงพอ ในชนบทที่อยู่ห่างไกล เกี่ยวกับปัญหาผู้ก่อการร้ายต่าง ๆ รวมทั้งการไม่ได้รับความเป็นธรรมในสังคม ทำให้ประชากรทำมาหากินหรืออาศัยอยู่ในถิ่นเดิมไม่ได้ จึงต้องอพยพย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในชุมชนที่ปลอดภัยกว่าหรือเข้ามาในเมือง

4.1.1.7 ค่านิยมในกระแสดัชนีวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

ค่านิยมคนไทย ตัวเลขค่าเศรษฐกิจที่ประเมินโดย IMF ซึ่งได้กล่าวไว้ว่าเศรษฐกิจของประเทศไทยกำลังดีขึ้น ทางรัฐบาลของท่าน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็ตอบย้าว่า ทางรัฐบาลได้พยายามแก้ไขและแนวโน้มดีขึ้น จึงทำให้คนไทยบางกลุ่มบางจำพวก ลืมตาหลังจากภาวะเศรษฐกิจที่ทรุดตัวลงในอดีต เริ่มที่จะมีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ชื่อของสุรุษสุร่าย จากตัวเลขของสินค้านำเข้าปรากฏว่าตัวเลขที่น่าตกใจในการนำเข้า คือ สุรา และเครื่องสำอางค์ ซึ่งมีการนำเข้าสูงมากเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ตัวเลขต้องติดลบ และกระแสเงินสดต้องไหลออกค่อนข้างสูงจึงทำให้นำเป็นห่วงอย่างยิ่งต่อค่านิยมในสินค้าต่างประเทศ นอกจากสินค้าเหล่านี้แล้วยังปรากฏตัวเลขว่าคนไทยได้เดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศ ค่อนข้างสูงในช่วงปิดภาคเรียน จึงทำให้เป็นห่วงอย่างยิ่งต่อทัศนคติของลูกหลานไทยในอนาคตที่จะฟุ้งเฟ้อตามบรรพบุรุษ ที่สั่งสอนและทำให้ดำเนินทาสาของความฟุ่มเฟือย สุดท้ายค่านิยมผิด ๆ ก็จะติดตัวจนกระทั่งมีผลต่อตนเองและประเทศชาติ

จะต้องเปลี่ยนทัศนคติค่านิยมให้ตัวท่านเองและลูกหลานของท่านไม่เช่นนั้นวิกฤตการณ์เช่นนั้นจะต้องมาถึงท่าน เนื่องจากประเทศไทยยังเป็นประเทศยากจน มีหนี้สาธารณะค่อนข้างสูง ถึงแม้ว่าท่านจะเป็นมหาเศรษฐีแต่ท่านจะพบกับความลำบากหากประเทศของท่านตกในภาวะวิกฤต จะต้องประสบชะตากรรมที่น่าสงสารตกเป็นทาสของประเทศอื่น ๆ โดยไม่รู้ตัวเนื่องจากมีค่านิยมและทัศนคติต่อสินค้าต่างประเทศ (รวมพลัง ยูพาพร, 2543)

4.1.1.8 ภาวะการว่างงาน

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้รายงานผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรในเดือน มิ.ย. 2545 มีอัตราการว่างงาน 640,000 คน ลดลงจากเดือน พ.ค. 2545 จำนวน 360,000 คน และหากเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนลดลง 170,000 คน ในขณะที่จำนวนผู้มีงานทำ 33.25 ล้านคน มากกว่าผู้มีงานทำช่วงเดียวกันของปีก่อน 600,000 คน โดยแนวโน้มคนว่างงานที่ลดลง มีสาเหตุมาจากช่วงเดือน มิ.ย.เป็นต้นมาได้เข้าสู่ฤดูกาลภาคเกษตรทำให้ประชาชนมีงานทำเพิ่มขึ้น

ทั้งนี้ เมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีที่แล้ว จำนวนผู้มีงานทำเพิ่มขึ้นทั้งในภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม โดยเพิ่มในภาคเกษตรกรรม 180,000 คน และนอกภาคเกษตรกรรม 420,000 คน โดยในส่วนของนอกภาคเกษตรกรรม สาขาที่มีงานทำมากที่สุดคือ สาขาการขายส่งขายปลีก ซ่อมยานพาหนะและของใช้ส่วนบุคคลและครัวเรือน และเมื่อพิจารณาระดับการศึกษาของผู้ว่างงานพบว่า ผู้ที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาวางงานมากที่สุด 180,000 คน แต่เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีที่แล้ว ปรากฏว่าทุกระดับการศึกษามีจำนวนผู้ว่างงานลดลง ยกเว้นระดับอุดมศึกษามีผู้ว่างงานเพิ่มมากขึ้น (ไทยรัฐ, 9 สิงหาคม 2545, หน้า 8)

4.1.2 บริบทระดับท้องถิ่น

4.1.2.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

ไม่ปรากฏหลักฐานว่าคนกลุ่มแรกที่มาเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านกุคปลาเซ็งนั้น เป็นใครและอพยพมาจากไหนเนื่องจากการตั้งชุมชนมานานมากกว่าร้อยปี เนื่องจากในเมื่อปี 2444 ได้มีการสร้างทางรถไฟผ่านอำเภอสูงเนิน สอบถามจากผู้เฒ่าผู้แก่ที่เล่าสืบต่อกันมาว่า ได้มีการสร้างหมู่บ้านก่อนที่จะมีการสร้างทางรถไฟ

สำหรับที่มาของชื่อหมู่บ้านนั้น มาจากในหมู่บ้านมีคลองซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ตะกุด” ไหลผ่านบริเวณหมู่บ้าน ในคลองมีปลาหมออาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและมากกว่าปลาชนิดอื่น คำเรียกขานชื่อของแต่ละชุมชนต่าง ๆ นั้น มาจากสภาพแวดล้อมที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจว่าต้องการจะไปพบใครที่ไหน หรือเป็นการระบุตัวบุคคลว่าเป็นคนไหน

(เพราะในสมัยก่อนมักตั้งชื่อซ้ำ ๆ กัน) โดยใช้แหล่งที่อยู่เป็นตัวระบุ ชื่อของหมู่บ้านกุดปลาแข้ง จึงมาจากการนำชื่อของลำคลองและปลาที่อาศัยอยู่มารวมกัน ส่วนคำว่า “ปลาแข้ง” นั้นก็คือปลาหมอในภาษาไทยอีสาน จากการรับฟังมาจากผู้รู้ในหมู่บ้านสันนิษฐานเกี่ยวกับการตั้งชื่อหมู่บ้านนั้นคือ การติดต่อกับหมู่บ้านอื่นที่ใช้ภาษาไทยอีสาน โดยผู้คนเหล่านั้นเรียกชื่อหมู่บ้านว่ากุดปลาแข้งเพื่อเป็นการระบุให้เข้าใจ คนในหมู่บ้านกุดปลาแข้งใช้ภาษาโคราชไม่ได้เรียกปลาหมอกว่าปลาแข้งแต่อย่างใด ดังนั้นน่าจะเป็นการที่คนต่างชุมชนเป็นผู้ตั้งชื่อ และคนใจชุมชนได้ยึดถือเป็นชื่อของหมู่บ้านสืบกันมา

4.1.2.2 สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน

สภาพทางภูมิศาสตร์ปัจจุบันของหมู่บ้านกุดปลาแข้งได้เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตอย่างมาก ซึ่งในอดีตนั้นสภาพทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านก่อนที่จะตั้งเป็นหมู่บ้านนั้นจากการรับฟังมาจากผู้เฒ่าผู้แก่รุ่นก่อนซึ่งปัจจุบันเสียชีวิตไปหมดแล้วเล่าว่าหมู่บ้านเป็นป่าทึบมีไม้ใหญ่หลากหลายชนิดมีสัตว์ป่ามากมาย มีลำธารและทุ่งหญ้า

ปัจจุบันป่าได้หายไปหมดแล้วและได้กลายเป็นพื้นที่ทำสำหรับไร่ปลูกข้าวโพด ทุ่งหญ้าได้แปรสภาพเป็นผืนนา สภาพปัจจุบันในด้านอื่น ๆ ของหมู่บ้าน

(1) ทำเลที่ตั้งบ้านกุดปลาแข้งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของตัวอำเภอสูงเนิน ประมาณ 15 กิโลเมตร และอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร

(2) อาณาเขตติดต่อ บ้านกุดปลาแข้ง ม.1 ตำบลโนนค้ำ อำเภอสูงเนิน มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	จด	บ้านกุดหัวช้าง ม.4 ต.โนนค้ำ
ทิศใต้	จด	ต.ไค้ยาง อ.สูงเนิน
ทิศตะวันออก	จด	ต.โป่งแดง อ.ขามทะเลสอ,ต.ไค้ยาง อ.สูงเนิน
ทิศตะวันตก	จด	บ้านโคกมะกัก ม.2 ต.โนนค้ำ

(3) แหล่งน้ำ ในหมู่บ้านกุดปลาแข้งมีแหล่งน้ำหลายแหล่ง สำหรับแหล่งน้ำหลักของหมู่บ้านคือ คลองตะกุด ซึ่งเป็นคลองที่มีมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ตารางที่ 3 จำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำจำแนกตามแหล่งน้ำ

แหล่งน้ำ	จำนวน	การใช้น้ำ	
		ตลอดปี	ไม่ตลอดปี
บ่อน้ำตื้น	-	-	-
บ่อน้ำบาดาล	78	/	-
สระน้ำ	2	/	-
คลอง	1	/	-
ห้วย	-	-	-
หนอง	-	-	-
บึง	-	-	-
แม่น้ำ	-	-	-
ฝายกั้นน้ำ	1	/	-
เขื่อนกั้นน้ำ	-	-	-
ทะเล	-	-	-

4.1.2.3 ประชากรและการศึกษา

(1) จำนวนประชากร สำหรับครัวเรือนในอดีตมีไม่กี่หลังคาเรือนแต่ในปัจจุบัน บ้านกุดปลาแข้ง หมู่ที่ 1 ตำบลโนนคำ อำเภอสูงเนิน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 140 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากรจำนวน 655 คน เป็นชาย 309 คน หญิง 346 คน ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามลักษณะประชากร

ลักษณะของประชากร	จำนวน	ร้อยละ
1.เพศ		
- ชาย	309	47.18
- หญิง	346	52.82
2.อายุ		
1 วัน – 3 ปีเต็ม	21	3.21
3ปี 1 วัน – 6 ปีเต็ม	23	3.51
6 ปี 1 วัน – 12 ปีเต็ม	38	5.80
12 ปี 1 วัน – 14 ปีเต็ม	35	5.34
14 ปี 1 วัน – 18 ปีเต็ม	38	5.80
18 ปี 1 วัน – 50 ปีเต็ม	362	55.27
50 ปี 1 วัน – 60 ปีเต็ม	49	7.48
60 ปีขึ้นไป	89	13.59

ที่มา:จากการสำรวจเดือน มกราคม 2545

(2) โรงเรียนและการศึกษา

บ้านกุดปลาแข้ง มีโรงเรียน 1 แห่งคือโรงเรียนบ้านกุดปลาแข้งเหมืองดี ก่อนที่จะมีโรงเรียนในปัจจุบัน อดีตใช้ศาลาวัดเหมืองดีเป็นสถานที่เรียนต่อมาย้ายมาใช้ศาลาวัด กุดปลาแข้ง จนกระทั่ง พ.ศ. 2514 จึงได้มีการตั้งโรงเรียนบ้านกุดปลาแข้งเหมืองดีขึ้นอย่างเป็นทางการ โรงเรียนมีครูทั้งหมด 8 คน จบการศึกษาระดับปริญญาตรีทั้งหมด มีวิชาเอกดังนี้

วิชาเอกสังคม 1 คน

วิชาเอกพลศึกษา 1 คน

วิชาเอกประถมศึกษา 6 คน

จำนวนนักเรียน

ชั้นอนุบาล 1 มี 1 ห้อง มีนักเรียน 24 คน

ชั้นอนุบาล 2 มี 1 ห้อง มีนักเรียน 14 คน

ชั้น ป.1 มี 1 ห้อง มีนักเรียน 13 คน

ชั้น ป.2 มี 1 ห้อง มีนักเรียน 17 คน

ชั้น ป.3	มี 1 ห้อง	มีนักเรียน 13 คน
ชั้น ป.4	มี 1 ห้อง	มีนักเรียน 20 คน
ชั้น ป.5	มี 1 ห้อง	มีนักเรียน 11 คน
ชั้น ป.6	มี 1 ห้อง	มีนักเรียน 20 คน

บ้านกุดปลาแข้งมีศูนย์เลี้ยงเด็กเล็ก 1 แห่ง มีนักเรียน 15 คน ครู 1 คน

ไม่มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา แต่เด็กส่วนใหญ่ของหมู่บ้านไปเรียนที่โรงเรียนกุดจิภวิทยา อำเภอสูงเนิน ในระดับมัธยมต้นและมัธยมปลาย นอกจากนี้ยังเรียนต่อระดับ ปวช., ปวส. ซึ่งเดินทางไปเรียนในตัวจังหวัด

4.1.2.4 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน

(1) การประกอบอาชีพ

ประชากรในบ้านกุดปลาแข้ง ประกอบอาชีพหลักคือ การทำนาและทำไร่ โดยในบางปีและบางรายจะทำนาปีละ 2 ครั้ง นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัวนมและวัวเนื้อ เลี้ยงไก่แทบทุกหลังคาเรือน เลี้ยงเป็ด 2 ครัวเรือน บางปีได้ผลผลิตน้อยเนื่องจากสภาพดินฟ้าอากาศทำให้รายได้จากการทำนาบางครั้งก็เพียงพอบางครั้งก็ไม่เพียงพอแก่การใช้จ่ายดำรงชีวิต ทำให้ชาวบ้านต้องกู้ยืมเงินมาจากธนาคารเพื่อการเกษตร หรือ “ธกส.” สหกรณ์การเกษตร กองทุนเงินล้าน เพื่อนำมาใช้จ่ายในการทำนาทำไร่

ตารางที่ 4.3 อาชีพของประชาชนในหมู่บ้านกุดปลาแข้ง

อาชีพ	จำนวนครัวเรือน
1. ทำนา	124
2. ทำไร่	110
3. ค้าขาย	7
4. รับจ้าง	8
5. เลี้ยงสัตว์	8

*บางครั้งครัวเรือนประกอบอาชีพหลายอย่าง

ตารางที่ 4.4 จำนวนที่ดินที่ถือครอง/คร่าวเรือน

จำนวน (ไร่)	จำนวน (ครอบครัว)
1-5	10
6-10	56
11-12	48
21-50	10

*ที่มาจากการสำรวจเดือนมกราคม

ตารางที่ 4.5 รายได้ของหมู่บ้าน

รายการ	รายได้รวม/ปี
ข้าว	1,000,000
ข้าวโพด	2,000,000
ถั่วเขียว	200,000
มันสำปะหลัง	285,000
วัว, วัวนม	280,000
หมู	75,000
ไก่, เป็ด	10,000

*ที่มาจากการสำรวจเดือนมกราคม

(2) ภาษีที่ดินและภาษีร้านค้าในหมู่บ้านกุดปลาแข้งที่องค์การบริหารส่วนตำบลโนนคำสามารถจัดเก็บได้ในปีที่ผ่านมา มีจำนวน 35,197 บาท

(3) ร้านค้าในบ้านกุดปลาแข้ง มีร้านค้าทั้งหมด 7 ร้าน

4.1.2.5 วัฒนธรรมประเพณี

(1) วัฒนธรรมของหมู่บ้าน

การอาศัยอยู่ของคนในหมู่บ้านกุดปลาแข้งเป็นระบบเครือญาติ โดยอาศัยอยู่เป็นเป็นกลุ่ม หรือที่เรียกว่า “หย่อม” โดยในแต่ละ “หย่อม” จะประกอบด้วยพี่น้องกันซึ่งต่อมาเมื่อมีการ

แยกครอบครัวแล้วยังคงสร้างบ้านอยู่ในบริเวณเดียวกัน ธรรมเนียมของบ้านกุคปลาเชิงในอดีต เมื่อมีการแต่งงานฝ่ายชายจะต้องเข้ามาอยู่ในบ้านของฝ่ายหญิงปัจจุบันธรรมเนียมนี้ก็ยังคงอยู่ แต่ไม่เคร่งครัดเหมือนในอดีต นามสกุลของคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะลงท้ายด้วย “สูงเนิน” และส่วนหนึ่งเป็นนามสกุลเดียวกันแสดงให้เห็นว่าเป็นญาติพี่น้องกัน

(2) วัด

ในหมู่บ้านกุคปลาเชิงมีวัด 1 แห่ง คือวัดกุคปลาเชิง มีพระสงฆ์ทั้งหมด 10 รูป เณร 1 รูป ประชาชนในหมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธ การนับถือศาสนามีลักษณะเป็นแบบศาสนาผีพอด คือ นับถือกันตามบรรพบุรุษ วัดจะมาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในเรื่องพิธีกรรมเป็นส่วนใหญ่ วัดและศาสนาจึงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวบ้าน

(3) ประเพณี

เดือนมกราคมมีการเทศน์มหาชาติ เรื่องพระเวสสันดรชาดกเป็นประจำทุกปี ให้ชาวบ้านได้ฟังเทศน์และทำบุญร่วมกัน

เดือนกุมภาพันธ์ วันมาฆบูชาในช่วงกลางคืนมีการเวียนเทียนรอบโบสถ์

เดือนเมษายน ประเพณีสงกรานต์ซึ่งถือเป็นปีใหม่ของไทย มีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วและการทำบุญประจำปีเรียไร่เงินเข้าวัดเพื่อที่จะนำเงินมาซ่อมแซมศาสนสถานที่ยารุด ญาติพี่น้องของคนในหมู่บ้านที่ไปทำงานยังต่างถิ่นจะกลับมาเยี่ยมหมู่บ้านเนื่องจกเป็นวันหยุดยาว ทำให้สมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสพบปะกัน การเล่นสาดน้ำกันของเด็ก ๆ ในหมู่บ้าน นอกจากนี้ก็อาจจะมิมหรสพแสดง

เดือนกรกฎาคม เข้าพรรษา มีการแห่เทียนเข้าพรรษา ทางโรงเรียนและชาวบ้านจะร่วมกันจัดแต่งต้นเทียนเพื่อนำไปถวายวัด มีขบวนแห่เทียนพรรษาไปรอบ ๆ หมู่บ้าน

เดือนตุลาคม ออกพรรษา มีการตักบาตรเทโว

เดือนพฤศจิกายน ลอยกระทง

4.1.2.6 โครงสร้างพื้นฐาน

(1) ไฟฟ้า บ้านกุคปลาเชิงมีไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้านเมื่อปี 2523 ปัจจุบันมีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน

(2) ถนน บ้านกุคปลาเชิงเมื่อแรกเริ่มถนนนั้นมีสภาพเป็นทางเกวียน ปัจจุบันมีถนนในหมู่บ้าน 2 กม. เป็นถนนคอนกรีต 2 กม. นอกนั้นเป็นถนนลูกรัง/หินคลุกทั้งหมด

(3) หอกระจายข่าว มี 3 แห่ง คือ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน, วัด, โรงเรียน

(4) โทรศัพท์ไม่มีโทรศัพท์ประจำบ้านเนื่องจากทางองค์การโทรศัพท์ยังไม่ได้ขยายเขตโทรศัพท์เข้ามายังหมู่บ้าน มีเพียงโทรศัพท์สาธารณะเพียง 1 เครื่อง ประชาชนในหมู่บ้านต้องใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นส่วนใหญ่

(5) ประปา บ้านกุดปลาแข้งมีระบบประปาใช้เมื่อ พ.ศ. 2543 จำนวนครัวเรือนที่ใช้น้ำประปามีทั้งสิ้น 130 ครัวเรือน

(6) หอกระจายข่าว มี 3 แห่ง คือ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน, วัด, โรงเรียน

4.1.2.7 ผู้นำชุมชน การรวมกลุ่ม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

(1) ผู้นำชุมชน บ้านกุดปลาแข้งมีผู้ใหญ่บ้าน คือ นายจตุ พรหมสูงเนิน มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจำนวน 2 คน และคณะกรรมการของหมู่บ้านจำนวน 7 คน สมาชิก อบต. 2 คน ประชาชนในหมู่บ้านกุดปลาแข้งมีการประชุมกันทุกเดือนอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้งในเรื่องที่ทางอำเภอแจ้งมายังผู้ใหญ่บ้าน สถานที่ประชุมคือวัดกุดปลาแข้ง

(2) การรวมกลุ่ม ในหมู่บ้านกุดปลาแข้ง ประกอบด้วย

1. กลุ่มร้านค้าชุมชน
2. กลุ่มกองทุนยา
3. กลุ่มแม่บ้านทอพรหมเช็ดเท้า
4. กลุ่มออมทรัพย์

(3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีไทยประยุกต์มีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งตั้งวงเพื่อแสดงตามงานต่าง ๆ

4.1.2.8 โครงการพัฒนาที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นการสร้างและซ่อมแซมถนน

- (1) โครงการการก่อสร้างถนนคอนกรีตในหมู่บ้าน ปี 2539 โดยกรมโยธาธิการ
- (2) สร้างถนนหินคลุก ปี 2541 โดยสภาตำบล
- (3) ซ่อมแซมถนน ปี 2542 โดยสภาตำบล
- (4) ซุดลอกคลอง ปี 2542 โดยองค์การบริหารส่วนตำบล

4.2 ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมินกองทุนหมู่บ้าน โดยภาพรวม มีดังนี้

4.2.1 ผลการประเมินหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

4.2.1.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A พบว่า

1) นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติจากการสัมมนาและประชุมเวทีชาวบ้านในหมู่บ้านพบว่า เริ่มแรกของการมีกองทุนหมู่บ้านจากนโยบายของรัฐบาล ชาวบ้านยังไม่ค่อยมีความเข้าใจที่ถูกต้องนักเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน โดยหลาย ๆ คนมีความเข้าใจว่ากองทุนหมู่บ้านนี้เป็นเงินที่แจกจ่ายมาให้ เมื่อแต่ละคนได้รับเงินไปก็ไม่ต้องส่งคืนยังกองทุน แต่เมื่อมีการจัดประชุมประชาคมในระดับหมู่บ้านและเมื่อมีการจัดตั้งกองทุนเป็นรูปธรรมขึ้นมา ทำให้ชาวบ้านมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกองทุนว่า กองทุนหมู่บ้านนี้เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อให้สมาชิกนำไปเป็นทุนในการประกอบอาชีพเพื่อให้เกิดรายได้โดยต้องมีการส่งคืนยังกองทุนหมู่บ้าน เพื่อให้สมาชิกคนอื่น สามารถกู้ได้ต่อไป เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนของเงินในหมู่บ้าน ในด้านทัศนคติของชาวบ้านที่มีต่อกองทุนนั้น เกิดขึ้นในลักษณะบวก คือ มีความพอใจที่มีกองทุนเข้ามาในหมู่บ้าน

2) เงิน 1 ล้านบาท กองทุนหมู่บ้านกุดปลาแข้งได้รับเงินกองทุนฯ เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2544 ปลดปล่อยให้กู้ครั้งแรก เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2544 จำนวน 38 ราย จำนวนเงินกู้ 950,000 บาท

3) คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนมีทั้งหมด 11 คน เป็นชาย 6 คน หญิง 5 คน คณะกรรมการชุดนี้ ได้มาจากการคัดเลือกโดยการประชุมประชาคม ในที่ประชุมมีความเห็นชอบ โดยได้รับคัดเลือกจากผู้ซึ่งมีความเหมาะสมที่จะสามารถบริหารกองทุนได้

4) ผู้สมัครขอกู้ หลังจากได้รับ โอนเงินเสร็จเรียบร้อยแล้วขั้นตอนในการขอข้อมูผู้สมัครขอข้อมูจำนวนมาก จากผู้ซึ่งเป็นสมาชิกของกองทุน

5) เงินที่ผู้กู้ชำระคืน ผู้กู้บางส่วนได้ชำระเงินคืนก่อนถึงกำหนดเวลาตามหนังสือสัญญา โดยในเดือนกุมภาพันธ์ 2545 มีผู้ชำระเงินคืนก่อนกำหนดจำนวน 2 ราย จำนวนเงินต้นที่ส่งคืน 70,000 บาท ดอกเบี้ย 1,460 บาท

6) เงินทุนสะสมอื่น ๆ ตามระเบียบ เงินค่าหุ้นจากสมาชิกกองทุนมีจำนวน 4,350 บาท

4.2.1.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A

1) การจัดระเบียบ มีขั้นตอนคือ คณะกรรมการศึกษาระเบียบที่เกี่ยวข้องจนเข้าใจ ดำเนินการร่างระเบียบโดยมีคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอให้คำปรึกษา จากนั้นนำเข้าที่ประชุมเพื่อให้ความเห็นชอบและทำการประกาศใช้

2) การจัดทำเอกสารเพื่อขอขึ้นทะเบียนกองทุน คณะกรรมการเป็นผู้ดำเนินการ โดยปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

3) ระบบบัญชีกองทุน คณะกรรมการดำเนินการจัดทำบัญชีของกองทุนตามระเบียบที่กำหนด นอกจากนี้ทางคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอยังมีการอบรมด้านบัญชีให้เป็นระยะ ๆ การทำบัญชีของกองทุนถูกต้องตามระเบียบ กองทุนมีบัญชีต่าง ๆ ดังนี้ บัญชีรายรับเงิน 1 ล้านบาท, บัญชีรายจ่ายเงิน 1 ล้านบาท, บัญชีรายรับเงินออม, บัญชีรายจ่ายเงินออม, ทะเบียนคุมค่าของตู้, ทะเบียนคุมลูกหนี้รายตัว, ทะเบียนสมาชิก, ทะเบียนเงินค่าหุ้น, ทะเบียนเงินฝากสัจจะ

4) กิจกรรมเกี่ยวกับกองทุน สมาชิกกองทุน

- การรับสมัคร สำหรับผู้ที่ต้องการเป็นสมาชิกต้องยื่นคำขอสมัครที่คณะกรรมการกองทุน คณะกรรมการดำเนินการพิจารณาคุณสมบัติเมื่อพิจารณาเห็นสมควรจะแจ้งให้ชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้า ค่าหุ้นและเงินฝากสัจจะ

- การหมดสภาพ สมาชิกจะหมดสภาพเมื่อ ตาย ลาออกและคณะกรรมการอนุมัติให้ลาออก วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน หรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ที่ประชุมใหญ่สมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนสองในสามของผู้เข้าร่วมประชุม จงใจฝ่าฝืน ปกปิดความจริงอันควรแจ้งให้ทราบในใบสมัคร นำทรัพย์สินของกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ มีลักษณะคุณสมบัติไม่ตรงกับใบสมัคร

- การทำทะเบียนสมาชิก ทางกองทุนมีการทำทะเบียนของสมาชิกตามที่มีผู้สมัครและได้รับอนุมัติให้เป็นสมาชิก

5) กิจกรรมเกี่ยวกับการกู้เงินกองทุน

- การคัดเลือกผู้กู้ ทางคณะกรรมการจะพิจารณาจากวัตถุประสงค์ในการขอกู้ โดยต้องเป็นโครงการที่สามารถปฏิบัติได้จริง มีความเป็นไปได้ทางการตลาด และเห็นได้ชัดเจนว่ามีความคุ้มค่าต่อการลงทุน จำนวนวงเงินกู้รายละไม่เกิน 20,000 บาท ส่วนรายใดที่เกิน 20,000 บาท กรรมการจะเรียกประชุมสมาชิกเพื่อขอมติในการวินิจฉัยชี้ขาด แต่วงเงินกู้ต้องไม่เกิน 50,000 บาท

- การโอนเงินให้ผู้กู้ เมื่อได้รับอนุมัติเงินกู้ ผู้กู้ต้องเปิดบัญชีที่ธนาคารออมสิน สาขาสูงเนิน นำเลขที่บัญชีมามอบให้แก่ทางคณะกรรมการ และทำหนังสือสัญญาที่คณะกรรมการ

- การรับชำระหนี้ ผู้กู้ที่ต้องการส่งเงินเงิน ต้องแจ้งคณะกรรมการ และไปชำระเงินที่ธนาคาร

6) การส่งเสริมการใช้เงินกู้

- การแนะนำวิธีทำธุรกิจ เงินกู้ส่วนมากนำไปใช้ทางด้านการเกษตร จึงเป็นการแนะนำในด้านการหาวัตถุดิบที่ดี
- การช่วยหาตลาด กรรมการแนะนำตลาดที่สามารถทราบผลผลิตได้ในราคาที่สูงกว่าแหล่งอื่น
- การฝึกอบรมอาชีพ ไม่มีการฝึกอบรมอาชีพเนื่องจากผู้กู้นำเงินไปลงทุนในอาชีพหลัก ๆ ที่ค่อนข้างมีความชำนาญอยู่แล้ว

7) การตรวจสอบการใช้จ่ายเงินกู้ คณะกรรมการได้ติดตามตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอว่าผู้กู้ได้เงินกู้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้หรือไม่

8) การจัดทำรายงานของคณะกรรมการเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ได้มีการจัดทำรายงาน ส่งไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบเป็นประจำ

9) การจัดสรรผลประโยชน์ เมื่อครบปี ทางกองทุนจะมีการจัดสรรผลประโยชน์ดังนี้

- เป็นเงินปันผลค่าหุ้น ร้อยละ 10
- เป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่ผู้กู้ ร้อยละ 10
- เป็นเงินตอบแทนแก่คณะกรรมการกองทุน ร้อยละ 25
- เป็นทุนการศึกษาและการพัฒนาอาชีพของประชากรในหมู่บ้าน ร้อยละ 15
- เป็นทุนเพื่อสมทบกองทุน ร้อยละ 15
- เป็นทุนเพื่อจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก ร้อยละ 15
- เป็นทุนเพื่อสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน ร้อยละ 5
- อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควร ร้อยละ 5

10) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยนักศึกษากองทุน มีการจัดเวทีประชาคมแลกเปลี่ยนความรู้ในระดับหมู่บ้านและตำบล

4.2.1.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A

- 1) จำนวนสมาชิกกองทุนมี 140 คน
- 2) จำนวนผู้ได้เงินกู้รอบแรก มี 38 คน
- 3) ยอดเงินที่ให้กู้รอบแรก 950,000 บาท
- 4) จำนวนผู้กู้คืนตามกำหนด เนื่องจากยังไม่ถึงกำหนดชำระคืนเงินกู้จึงยังไม่สามารถระบุได้ว่ามีผู้คืนเงินเป็นจำนวนเท่าไร

5) ยอดเงินที่ชำระคืนตามกำหนด (ยังไม่ครบกำหนดการชำระคืน) เดือน กุมภาพันธ์ มีผู้ชำระคืน 2 ราย ยอดเงิน 70,000 บาท

6) กองทุนสะสม สิ้นเดือนกรกฎาคม เงินกองทุนมีจำนวน 120,1460 บาท

7) การเกิดกิจการใหม่ ๆ ขึ้นในท้องถิ่น มีการเลี้ยงไก่ไข่

8) ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากกองทุนหมู่บ้าน ประชาชนในหมู่บ้าน มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ ยกย่องคนทำความดี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติม มีอาชีพสามารถเลี้ยงตัวเองได้ ครอบครัวยุคใหม่มีความอบอุ่น มีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์การ มีการประชุมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก มีการช่วยเหลือเด็ก สตรี และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส

9) ท้องถิ่นมีเครือข่ายการเรียนรู้ จากการมีบัณฑิตกองทุนฯ

4.2.2 ผลการประเมินหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย

4.2.2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B พบว่า

1) ความรู้ความสามารถของผู้กู้และครอบครัว ความรู้ของผู้กู้มาจากการสะสมประสบการณ์โดยตรง

2) ทรัพย์สินของครอบครัว ผู้ที่ได้รับอนุมัติเงินให้กู้ส่วนใหญ่มีทรัพย์สินมาเป็นหลักทรัพย์ในการค้ำประกันเงินกู้

3) รายได้ของครอบครัว ผู้กู้แต่ละรายมีรายได้หมุนเวียนที่ดี

4) หนี้สินของครอบครัว เป็นที่น่าสังเกตว่าครอบครัวผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน มีหนี้สินอื่น อยู่มากและเป็นส่วนใหญ่

5) อาชีพหลักของผู้กู้ โครงการซึ่งผู้กู้เขียนเสนอไปยังกองทุนจะเป็นการกู้เงินเพื่อนำไปเสริมการประกอบอาชีพหลัก นั่นก็คือ การทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์

6) ประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ผู้กู้มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานอยู่แล้วทำให้ไม่เกิดปัญหาในการประกอบอาชีพ

4.2.2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B พบว่า

1) จำนวนเงินกู้ที่ได้รับอนุมัติ เป็นเพียงส่วนเสริมจากเงินทุน จากการสอบถามสมาชิกผู้กู้พบว่า ไม่เพียงพอต่อการนำไปลงทุนทำกิจการใหม่

2) จำนวนเงินทุนนอกเหนือจากเงินกู้ตามโครงการ ผู้กู้ได้หาเงินทุนจากแหล่งอื่น ๆ ประกอบกันด้วย ได้แก่ เงินทุนเดิมที่มีอยู่ เงินกู้จากสหกรณ์การเกษตร ธนาคารเพื่อการเกษตร

3) สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และวัตถุดิบ สถานที่ใช้พื้นที่เดิมซึ่งเคยดำเนินการมาก่อนที่จะกู้เงิน วัสดุอุปกรณ์ และวัตถุดิบ ได้มาจากเงินกู้

4) วัตถุประสงค์การกู้เงินตามโครงการ ผู้กู้เขียนโครงการขอเงินเพื่อนำเงินไปประกอบอาชีพที่ทำอยู่แล้วก่อนมีโครงการ

5) ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ ผู้กู้มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ จากประสบการณ์ตรง

6) จำนวนแรงงาน ปัจจุบันผู้กู้มีปัญหาด้านแรงงานเนื่องจากการขาดแคลนแรงงาน แรงงานที่ใช้ในการดำเนินกิจการจึงเป็นแรงงานในครอบครัว

4.2.2.3 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B พบว่า

1) การดำเนินกิจการถูกวิธี ผู้กู้ส่วนใหญ่ นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ มีบางรายเท่านั้นที่นำเงินไปใช้ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์บ้าง แต่ทางคณะกรรมการมีความเชื่อว่าบุคคลเหล่านั้นสามารถนำเงินมาคืนได้ตามกำหนด เนื่องจากขั้นตอนการพิจารณาปล่อยกู้ได้มีการพิจารณาและขอความเห็นร่วมกันแล้ว

2) การหาความรู้เพิ่ม ส่วนใหญ่จะเป็นการนำความรู้เดิมที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ มีการหาความรู้เพิ่มเติมเพียงบางรายเท่านั้น

3) การหาวัตถุดิบที่ดี สมาชิกกองทุนที่กู้เงินไปมีการเลือกสรรวัตถุดิบคุณภาพดี

4) การหาตลาด ผู้กู้จะเลือกตลาดที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุด โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับตลาดอื่น ๆ

5) การทำบัญชีใช้จ่ายเงิน ไม่มีการจัดทำบัญชีใช้จ่ายเงิน มีเพียงการจำไว้ว่าเงินก้อนนี้นำไปทำอะไรเท่านั้น

4.2.2.4 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B พบว่า

1) ผลโดยตรง

- รายได้เป็นเงิน จากการที่สมาชิกได้กู้เงินไปดำเนินกิจกรรมตามที่ตนเองได้มีประสบการณ์แล้วนั้น ซึ่งเป็นการเพิ่มทุนเข้าไป ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ก่อนที่จะมีโครงการกองทุนหมู่บ้านเข้ามาผู้กู้จะลงทุนด้วยเงินของตนเองถ้าไม่พอก็มีการกู้จากนายนอกระบบ ทำให้เสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูง รายได้ที่ได้มาต้องจ่ายเป็นดอกเบี้ยไปจำนวนมาก เมื่อเกิดกองทุนทำให้รายได้เพิ่มขึ้น

- ผู้กู้ได้ผลผลิตเป็นสิ่งของ นอกจากรายได้เป็นเงินส่วนหนึ่งได้ผลผลิตจากการเกษตร เช่น ได้ข้าวสารไว้รับประทานตลอดปี

- ผู้กู้ได้รับความพอใจ เมื่อเงินทุนในการประกอบอาชีพไม่เพียงพอทำให้เกิดความทุกข์วิตกกังวล การได้รับเงินกู้จำนวนหนึ่งและดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำจึงสร้างความพอใจให้กับผู้กู้เป็นอย่างยิ่ง

2) ผลโดยอ้อม

- ผู้กู้มีการพึ่งพาตนเอง จากการได้รับเงินกู้มาแล้วนำไปประกอบกิจการเพิ่ม ทำให้เกิดการเรียนรู้ในการสร้างรายได้ให้เพิ่มขึ้น จึงเกิดการพึ่งพาตนเอง

- ผู้กู้มีศักยภาพและมีความเข้มแข็งในกิจการของตนเอง เมื่อไม่ต้องอาศัยเงินกู้นอกระบบซึ่งต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราสูง เกิดรายได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ทำ

- ให้ผู้กู้สามารถประกอบอาชีพได้ต่อไปโดยไม่ต้องล้มเลิก เกิดเป็นความเข้มแข็งขึ้นมา

4.3 ผลการประมวลเทคนิควิธีการทำธุรกิจของผู้กู้

ผลการประมวลเทคนิควิธีการทำธุรกิจของผู้กู้ อาชีพ ทำนา ทำไร่ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ ในหมู่บ้าน กุดปลาแข้ง สรุปได้ ดังนี้

4.3.1 จากการประมวลผลเทคนิควิธีการทำธุรกิจของผู้กู้ อาชีพทำนา ปัจจัยนำเข้าที่ดี ได้แก่ พันธุ์ข้าว สภาพของดิน กระบวนการที่ดี ได้แก่ วิธีการ ไถนา การดำ การใส่ปุ๋ย การดูแลกำจัดวัชพืชและแมลงศัตรูพืช ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณที่เหมาะสม ได้แก่ เมล็ดข้าวมีขนาดที่สมบูรณ์ จำนวนผลผลิตต่อไร่สูง

4.3.2 อาชีพทำไร่ข้าวโพด ปัจจัยนำเข้าที่ดี ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ข้าวโพด สภาพความอุดมสมบูรณ์ของที่ดิน ปริมาณน้ำฝน กระบวนการที่ดี ได้แก่ การกำจัดวัชพืชและแมลงศัตรูพืช การใส่ปุ๋ย ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณที่พอเหมาะ ได้แก่ ขนาดของเมล็ดและฝักข้าวโพดได้ตามมาตรฐาน ไม่มีเชื้อรา ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูง

4.3.3 อาชีพเลี้ยงวัวนม ปัจจัยนำเข้าที่ดี ได้แก่ วัวนมพันธุ์ดี สถานที่ที่ใช้เลี้ยง กระบวนการที่ดี ได้แก่ การให้อาหารที่มีคุณภาพเพียงพอ การดูแลสุขภาพและการฉีดวัคซีน การผสมเทียมเพื่อให้วัวตั้งท้อง การรีดนมตามกำหนดเวลา การดูแลความสะอาดของโรงเลี้ยง ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณที่พอเหมาะ ได้แก่ ปริมาณการให้นมและคุณภาพของน้ำนม

4.3.4 อาชีพเลี้ยงหมู ปัจจัยนำเข้าที่ดี ได้แก่ พันธุ์ลูกหมูที่สมบูรณ์แข็งแรง เป็นพันธุ์ที่ตลาดต้องการ สถานที่ กระบวนการที่ดี ได้แก่ การสร้างโรงเรือนที่แข็งแรงและเหมาะสม มีการดูแลโรงเรือนให้สะอาดอยู่เสมอ ให้อาหารในปริมาณที่เพียงพอ มีการดูแลควบคุม โรคติดต่อ ดูแลโรงเรือนให้สะอาดอยู่เสมอ ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณที่พอเหมาะ ได้แก่ หมูน้ำหนักดี ปริมาณไข

มันและเนื้อแดงเป็นไปตามเกณฑ์

4.3.5 อาชีพเลี้ยงไก่ไข่ ปัจจัยนำเข้าที่ดีได้แก่ ไข่พันธุ์ดีให้ไข่คอก พร้อมจะออกไข่ การสร้างโรงเรือนที่เหมาะสมอากาศถ่ายเทสะดวก กระบวนการที่ดี ได้แก่ มีการดูแลด้านโรคค็อคต่อ คุณและ ความสะอาดของโรงเลี้ยง ให้อาหารที่มีคุณภาพเหมาะสม ผลผลิตที่ดีด้านคุณภาพและประมาณได้แก่ ขนาดของไข่ ระยะเวลาที่ให้ไข่ จำนวนของไข่ที่เก็บได้ในแต่ละวัน

4.4 ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

4.4.1 ผลที่เกิดจากการจัดตั้งกองทุน พบว่า เกิดความสามัคคีขึ้นในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น มีการรวมตัวกันเพื่อให้การจัดตั้งกองทุนประสบผลสำเร็จ

4.4.2 ผลที่เกิดจากการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน พบว่า เกิดการเรียนรู้และปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย โดยการลงคะแนนเสียงและการยอมรับเสียงข้างมาก

4.4.3 ผลที่เกิดจากการมีคณะกรรมการกองทุน พบว่า มีการเรียนรู้การบริหารงานร่วมกัน รู้จักการเสียสละเพื่อส่วนรวม

4.4.4 ผลที่เกิดจากการมีเงินกองทุนหมู่บ้านพบว่า การกู้เงินในระบบลดลง

4.4.5 ผลที่เกิดจากการมีระเบียบบริหารกองทุน พบว่า ประชาชนรู้จักการปฏิบัติที่เป็นกฎเกณฑ์และมีขั้นตอน

4.5 สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

4.5.1 การบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้าน พบว่า

4.5.1.1 การเกิดกองทุน พบว่า ก่อนเกิดกองทุนหมู่บ้าน มีกองทุนอื่น ๆ อยู่แล้วหลายกองทุน แต่บางกองทุนเกิดความล้มเหลว หลังเกิดกองทุนหมู่บ้านยัง ไม่มีการตั้งกองทุนอื่นเพิ่มขึ้นมา การตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้นมามีตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งเป็นรูปธรรม ช่วงแรกชาวบ้านยังขาดความเข้าใจอยู่มาก จนกระทั่งมีการจัดประชุมชี้แจงให้ความรู้จากคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ เมื่อเกิดความเข้าใจแล้วเกี่ยวกับกองทุนแล้ว ทิศนคติของคนในหมู่บ้านมีความรู้สึกที่ดีต่อกองทุน เห็นว่าเป็นโครงการที่ เงินที่ได้มาสามารถนำมาพัฒนาอาชีพ สร้างงาน ทำให้เกิดรายได้ขึ้นมา แนวโน้มความเข้มแข็งและอยู่รอดของกองทุน ปัจจุบันผู้กู้ได้ทยอยส่งเงินกู้คืนยังกองทุน แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบของผู้กู้ คาดว่ากองทุนน่าจะสามารถอยู่รอดได้ จำนวนสมาชิกผู้กู้เงินกองทุนปัจจุบันมี 36 ราย เป็นยอดเงิน 880,000 บาท

4.5.1.2 ระบบการบริหารกองทุน พบว่า กองทุนหมู่บ้านทุกตำบลซึ่งมีคณะกรรมการที่มาจากการคัดเลือกตามระเบียบของกองทุน จำนวน 11คน เป็นชาย 6 คน หญิง 5 คน คณะกรรมการ

ได้จัดทำระเบียบกองทุนและนำเข้าที่ประชุมเพื่อให้สมาชิกลงมติเห็นชอบ คณะกรรมการได้ดำเนินงานดังนี้คือ ประชุมสมาชิก การรับสมัครสมาชิก การพิจารณาให้เงินกู้ การจัดทำบัญชี การจัดสรรผลประโยชน์เป็นไปตามระเบียบของกองทุน

4.5.1.3 การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง พบว่า ในหมู่บ้านเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียง และนำหลักของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการพึ่งพาตนเอง แต่ยังไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากยังต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกอยู่บ้าง

4.5.1.4 การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ พบว่า มีการกระตุ้นให้เกิดภูมิคุ้มกันในระดับกองทุน โดยมีการชี้แนะเรื่องกองทุนให้ประชาชนเข้าใจหลักการสำคัญที่ว่ากองทุนหมู่บ้านเป็นของสมาชิกทุกคน มีโชงเงินที่ให้รัฐบาลให้ยืม สร้างความเข้าใจของสมาชิกกองทุนเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนว่าจะต้องช่วยกันรักษาเงินกองทุนด้วยตนเอง ถ้าผู้กู้ไม่ชำระคืนจะต้องมีมาตรการในการจัดการ ไม่ใช่รอทางราชการมาจัดการ ในระดับของผู้กู้แต่ละคนผู้กู้แต่ละคนมีความคิดในการดำเนินการประกอบอาชีพ โดยไม่กู้หนี้จากแหล่งที่ดอกเบี้ยแพง ผู้กู้มีการประกอบอาชีพที่มีตลาดรองรับที่แน่นอน และการพึ่งตนเองจากการพัฒนาศักยภาพของตนเอง

4.5.2 ปัจจัยด้านบวกและด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์

4.5.2.2 ปัจจัยด้านบวก พบดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุน
- 2) ความสามัคคีในหมู่บ้าน
- 3) มีกองทุนเดิมในหมู่บ้าน
- 4) การมีกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน
- 5) ความรับผิดชอบของคณะกรรมการ
- 6) จำนวนเงินพร้อมดอกเบี้ยที่กลับเข้ากองทุน

4.5.2.1 ปัจจัยด้านลบ

- 1) การไม่สนับสนุนการจัดตั้งกองทุน
- 2) ความไม่พอใจในการจัดตั้งกองทุน
- 3) ไม่มีเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยกลับเข้ากองทุน
- 4) เกิดความแตกแยกขึ้นในกองทุน

4.5.2 การเกิดองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้ พบว่า เกิดเครือข่ายองค์กรย่อยภายในหมู่บ้าน มีองค์กรภายนอกชุมชนที่เชื่อมโยงกับองค์กรภายในหมู่บ้าน

4.5.3 ความเข้มแข็งของชุมชน

4.5.3.1 ความเข้มแข็งของชุมชนตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด พบว่า ในหมู่บ้านมีความสามัคคีในระดับปานกลาง สมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์สูง ในชุมชน ยกย่องคนทำความดี สมาชิกในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาก มีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติม บ้าง มีอาชีพที่สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ทุกครัวเรือน ครอบครัวส่วนใหญ่มีความอบอุ่น มีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กร มีการประชุมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกทุกเดือน มีการช่วยเหลือเด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาส ในหมู่บ้านมีผู้นำที่มีความยุติธรรม มีการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยสมาชิก ของหมู่บ้าน

4.5.3.2 ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนคติของประชาชนในท้องถิ่น พบว่า การ ประกอบอาชีพที่มั่นคง การมีรายได้ที่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในครัวเรือนสามารถเลี้ยงตัวเองและ ครอบครัวได้ มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือกันเมื่อเกิดปัญหา สมาชิกสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนา หมู่บ้าน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านกุดปลาแข้ง หมู่ที่ 1 ตำบลโนนคำ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ในครั้งนี้ ทำให้ได้ข้อสรุปในเบื้องต้น ซึ่งในบทนี้จากการนำเสนอการสรุปผลแล้ว ได้นำเสนอเรื่องต่าง ๆ ดังนี้คือ

5.1 สรุป อภิปรายผล

5.1.1 สรุป

5.1.2 อภิปรายผล

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุน

5.2.2 ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการกองทุน

5.2.3 ข้อเสนอแนะนำเงินไปพัฒนากิจกรรมอาชีพ

5.2.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการค้นคว้าวิจัยต่อไป

5.1 สรุป อภิปรายผล

จากการติดตามประเมินผลโครงการกองทุนหมู่บ้านกุดปลาแข้ง หมู่ที่ 1 ตำบลโนนคำ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา สรุปได้ดังต่อไปนี้

5.1.1 สรุป

วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

5.1.1.1 เพื่อศึกษาการบรรลุเป้าหมายของกระบวนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านในเรื่องต่อไปนี้

(1) มีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ และสวัสดิการแก่สมาชิก

(2) ประชาชนในหมู่บ้านมีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน

(3) มีกระบวนการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้และคิดริเริ่มเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง มีการสร้างศักยภาพของตนเองและมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง

(4) ระบบเศรษฐกิจของหมู่บ้าน ได้รับการกระตุ้นและมีภูมิคุ้มกัน

5.1.1.2 ศึกษาว่าปัจจัยด้านบวกและด้านลบ ที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุเป้าหมายข้างต้นว่ามีอะไรบ้าง

5.1.1.3 ศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กรเพื่อการเรียนรู้ และการเกิดความเชื่อมโยงระหว่างกันภายในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ

5.1.1.4 เพื่อศึกษาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในหมู่บ้าน และระดับความเข้มแข็งตามตัวชี้วัดซึ่งกำหนด โดยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

วิธีดำเนินการ

- 1) ทำการศึกษาเปรียบเทียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
- 2) ศึกษาสภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านกุดปลาแข้ง
- 3) กำหนดตัวบ่งชี้ ตลอดจนตัวแปรที่จะเก็บข้อมูล โดยใช้ CIPP Model
- 4) เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ
- 5) ประมวลผลและสังเคราะห์ข้อมูล
- 6) นำเสนอผลงาน เขียนสารนิพนธ์ออกมาเป็นรูปเล่ม

ผลการดำเนินการ

- 1) กองทุนหมู่บ้านกุดปลาแข้ง ได้เกิดขึ้นเมื่อเดือนมิถุนายน 2544 จากความต้องการของคนในหมู่บ้าน ได้รับเงินโอนเข้ากองทุนเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2544 มีคณะกรรมการดำเนินงานทั้งหมด 11 คน สมาชิกกองทุน 140 คน
- 2) คณะกรรมการเป็นผู้จัดทำระเบียบของกองทุน โดยผ่านที่ประชุมให้ความเห็นชอบ
- 3) กองทุนมีการปล่อยเงินกู้ครั้งแรกให้แก่สมาชิกจำนวน 38 คน ยอดเงินกู้ 950,000 บาท มีการชำระคืนก่อนครบกำหนด การกู้เงินรอบแรกมีระยะเวลาการกู้ 1 ปี ตั้งแต่เดือนกันยายน 2544- กันยายน 2545
- 4) ผู้กู้เงินกองทุนประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ มีประสิทธิภาพและความชำนาญในกิจการของตนเอง ผู้ที่ขอกู้ส่วนหนึ่งมีหนี้สินในแหล่งอื่น เช่น ธ.ก.ส. และสหกรณ์การเกษตร
- 5) จำนวนเงินกองทุนที่ได้รับอนุมัติให้กู้ เป็นเพียงส่วนย่อยจากทุนส่วนใหญ่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ เนื่องจากการลงทุนทำกิจการของแต่ละครัวเรือนต้องใช้เงินทุนที่สูงกว่าวงเงินที่ได้รับอนุมัติให้กู้

5.1.2 อภิปรายผล

การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านกุดปลาแข้ง ได้แก่

5.1.2.1 การบรรลุเป้าหมายของกองทุน

(1) หมู่บ้านกุดปลาแข้งมีกองทุนหมุนเวียนขึ้นในหมู่บ้านทำให้มีเงินทุนในการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน นำไปสู่การสร้างรายได้ และสวัสดิการแก่สมาชิก

(2) เมื่อเกิดกองทุนขึ้น ประชาชนในหมู่บ้านมีการประชุมเลือกตั้งคณะกรรมการกองทุน เพื่อบริหารงานของกองทุนกันเอง

(3) กองทุนหมู่บ้านกุดปลาแข้ง ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้การพึ่งพาตนเองขึ้นมาในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่สมบูรณ์เพราะยังต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนภายนอกอยู่

(4) ในส่วนของระบบเศรษฐกิจของหมู่บ้าน ได้รับการกระตุ้นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น

5.1.2.2 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลด้านบวกและด้านลบ

ปัจจัยด้านบวก

- ประชาชนในหมู่บ้านมีความต้องการให้เกิดกองทุน
- ประสบการณ์จากกองทุนที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านนำมาเป็นบทเรียนในการจัดการกองทุน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นมาอีก

- ผู้ที่มีความรับผิดชอบ ในการส่งเงินกู้คืนยังกองทุน บางรายส่งเงินคืนก่อนครบกำหนดชำระคืนหลายเดือน

- คณะกรรมการกองทุนมีการประสานงานที่ดี

ปัจจัยด้านลบ

- ประชาชนบางส่วนของหมู่บ้านไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ของกองทุน

- ผู้กู้เงินส่วนหนึ่งมีหนี้สินในแหล่งอื่นอยู่แล้ว การกู้เงินไปไม่สามารถช่วยให้เกิดการพัฒนาอาชีพเท่าที่ควร เนื่องจากเมื่อนำเงินไปลงทุนเพิ่ม รายได้เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย แต่เป็นการสร้างหนี้สินให้เพิ่มขึ้นมากกว่า

- ไม่มีการรวมกลุ่มอาชีพขึ้นหลังจากมีกองทุน 1 ล้านบาท เกิดขึ้นมา แต่ละคนต่างก็ยังประกอบอาชีพเดิม ๆ อยู่ ในลักษณะต่างคนต่างทำ

- รายได้ของผู้กู้ ไม่เกิดขึ้น ผลสืบเนื่องมาจากการนำเงินไปประกอบอาชีพการเกษตร แล้วสภาพอากาศไม่อำนวย (ฝนแล้งผลผลิตไม่ได้ตามเป้าหมาย)

5.1.2.3 การเกิดองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้

จากการปฏิบัติงานในพื้นที่ ได้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้จากการจัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทั้งในเรื่องของการบริหารจัดการกองทุน ทำให้ประชาชนในระดับหมู่บ้านและตำบลได้เรียนรู้ร่วมกันในเครือข่ายย่อย ๆ

5.1.2.3.4 ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนพื้นที่เป้าหมาย

- 1) คนในชุมชนมีอาชีพที่มั่นคงและรายได้ที่เพียงพอสำหรับใช้จ่ายในครอบครัวไม่ต้องอพยพไปหางานทำยังต่างถิ่น
- 2) มีการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างงานสร้างรายได้ในยามว่างจากอาชีพหลัก
- 3) มีความสามัคคี ร่วมมือ ร่วมใจ ของประชาชนในหมู่บ้าน

5.1.2.3.5 ผลกระทบโดยตรงและผลกระทบต่าง ๆ คือ

1) ผลโดยตรง (Immediate Result)

การกู้เงินจากกองทุน ทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น จากการนำเงินส่วนนี้ไปเป็นทุนในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ทำให้มีเงินส่งคืนกองทุนหมู่บ้านทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ส่งผลให้กองทุนมีเงินสะสมเพิ่มขึ้น ซึ่งต่อไปในอนาคตผู้กู้ก็จะสามารถกู้เงินได้สูงขึ้น

2) ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact)

สมาชิกผู้กู้ นำเงินไปประกอบกิจการเพิ่มนอกจากรายได้แล้วผู้กู้ยังได้การเรียนรู้การพึ่งพาตนเอง และไม่ต้องอาศัยเงินกู้จากระบบซึ่งต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูง

3) ผลกระทบโดยอ้อม (Indirect Impact)

เกิดความสามัคคี มีความเอื้ออาทร เพิ่มขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุน

ข้อเสนอแนะที่ 1 ระเบียบข้อบังคับของกองทุนมีการจัดทำที่ค่อนข้างครอบคลุม มีเพียงบางเรื่องเท่านั้นที่ยังไม่รัดกุมเท่าที่ควร ได้แก่ในเรื่องของการคิดดอกเบี้ย ซึ่งคิดในอัตราร้อยละห้าต่อปีนั้น มีทั้งผลดีและผลเสีย ข้อดีคือผู้กู้เสียดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำเมื่อเทียบกับเงินทุนจากแหล่งอื่น ทำให้หลายคนต้องการกู้ โดยลืมนพิจารณาถึงความจำเป็น ผู้มีความจำเป็นจริง ๆ อาจจะไม่ได้อีก ซึ่งกลายเป็นข้อเสีย และอาจส่งผลถึงระบบการบริหารของกองทุนเนื่องจากรายได้เกิดขึ้นน้อยไม่เพียงพอสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหาร

ข้อเสนอแนะที่ 2 ตามระเบียบข้อบังคับของกองทุนใน ข้อ 41 ประเด็นของค่าปรับในกรณีผิดสัญญาซึ่งคิดในอัตราร้อยละ 0.5 ต่อวัน “เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้”

ทางคณะกรรมการควรมีการระบุประเด็นให้ชัดเจนว่าในกรณีใดบ้างที่สมควรอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระเงิน มิฉะนั้นแล้วอาจจะมีผู้กู้อ้างเหตุในการขอผ่อนผัน

5.2.2 ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการกองทุน

ข้อเสนอแนะที่ 1 เรื่องของการจัดการเอกสารของกองทุน เนื่องจากปัจจุบันการจับเก็บเอกสารยังไม่เป็นระบบระเบียบเท่าที่ควร การค้นหาเอกสารเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก และยังเสี่ยงต่อการสูญหายหรือเสียหายได้ ควรมีการจัดเก็บเอกสารที่ดี ให้รวมอยู่ที่ทำการกองทุนเพียงแห่งเดียว และควรจัดหาอุปกรณ์ในการจัดเก็บที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะที่ 2 คณะกรรมการควรมีการติดตามการใช้จ่ายเงินกู้ยืมอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบของกองทุน

ข้อเสนอแนะที่ 3 การปล่อยเงินกู้ในแต่ละอาชีพ ควรพิจารณาผล ตอบแทนที่จะเกิดขึ้นกับระยะเวลาการส่งคืนเงินกู้ด้วย เช่น การทำไร่ข้าวโพดระยะเวลาให้ผลผลิตประมาณ 3 เดือน การทำสัญญาไม่ควรถึงปี

ข้อเสนอแนะที่ 4 การพิจารณาอนุมัติเงินกู้ให้แก่สมาชิกกองทุน คณะกรรมการควรมีการพิจารณาในรายที่มีความจำเป็นในการใช้เงินจริง ๆ

5.2.3 ข้อเสนอแนะนำเงินกู้ไปพัฒนากิจกรรมอาชีพ

ข้อเสนอแนะที่ 1 ผู้กู้เงินควรไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนว่าจะกู้เงินไปเพื่อการใด มีความคุ้มค่าต่อการลงทุนหรือไม่ ไม่ควรคิดแต่เพียงว่าเมื่อมีเงินเข้ามาก็ต้องกู้เพราะกลัวเสียโอกาส

ข้อเสนอแนะที่ 2 ผู้กู้ควรนำเงินไปลงทุนประกอบอาชีพเสริมอื่น ๆ ที่มีความเสี่ยงน้อยกว่าการทำเกษตร เนื่องจากการทำเกษตรของผู้ที่ยังคงใช้วิธีการดั้งเดิม นั้นคืออาชีพธรรมดาเพียงอย่างเดียว ปีใดฝนแล้งก็ขาดทุน

5.3.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการคืนคว้าวิจัยต่อไป

ข้อเสนอแนะที่ 1 สำหรับการคืนคว้าวิจัยต่อไปนั้น ควรให้มีระยะเวลาการวิจัยที่มากกว่านี้ เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เกิดขึ้นหลังจากเกิดกองทุนและมีการกู้เงินจากกองทุนไปแล้ว และการวิจัยจบลงในขณะที่ยังไม่ครบกำหนดการส่งเงินกู้คืน กองทุนยังมีความเคลื่อนไหวไม่มาก จึงยังเห็นภาพของกองทุนไม่ชัดเจนนัก

ข้อเสนอแนะที่ 2 นอกจากระยะเวลาแล้ว เรื่องของงบประมาณ การทำการวิจัยโครงการกองทุนหมู่บ้านมีรายละเอียดปลีกย่อยเป็นจำนวนมาก ซึ่งก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตามมา ซึ่งถ้าหากงบประมาณไม่เพียงพอ อาจส่งผลให้งานไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ, ศูนย์ประชาสัมพันธ์. (4 มกราคม 2545). กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กับโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอีกบริบทหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัยเพื่อบ้านเมือง. มติชน : 18.
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. (2544). คู่มือสำหรับประชาชนเพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุทธาสถาลาดพร้าว.
- (2544). ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544. กรุงเทพฯ : สหพัฒนาการพิมพ์.
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านกุดปลาแข้ง. (2544). ระเบียบข้อบังคับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านกุดปลาแข้ง. นครราชสีมา. (เอกสารอัดสำเนา)
- จำเนียร สุขหลาย, กรรณิการ์ แสนศักดิ์, นันทนา รัตนอาภา, สุพักตร์ พิบูลย์. (2544). รวบรวมความทางการประเมินโครงการ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจดีย์ว บุรีภักดิ์ และคณะ. (2544). ชุมชนนิพนธ์. เอส.อาร์.พรินติ้งแมสโปรดักส์.
- ดวงแก้ว ปรีชาชนพจน์, สุเมธ เหลืองศิริมงคล และกานดา ชูเชิด. (2545). สภาพแวดล้อมของสังคมไทย. วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 39(1) : 57-66.
- กิม ภคเมธาวิ.(28 มกราคม 2545). กองทุนหมู่บ้าน: ขึ้นต้นเป็นลำไม้ไผ่. มติชน : 6.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. (2544). คู่มือนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรการจัดการและการประเมินโครงการ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ยอดหน้ต่างประเทศฟุ้ง. (2 กรกฎาคม 2545). ไทยรัฐ : 9.
- รวมพลัง ชูภาพพร. (2543). ก้าวไกลพัฒนาเศรษฐกิจไทยให้เจริญ.แวดล้อมเศรษฐกิจการเมืองและสังคม. มปท.
- รัฐปลื้มยอดคนตงงานเล็กทะยานแล้วแต่บั้นชาติจบใหม่พาเหรดวิจัยฝุ่น. (9 สิงหาคม 2545). ไทยรัฐ : 8.

วรวิทย์ อนิรุทธ์วรกุล, ธีปรัตน์ วัชรานุกร, และวิณา เตชะพนาดร. (2545). ความยากจนปัญหาที่
สำคัญยิ่งของการพัฒนา. วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 39(1) : 37-44.

วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2545). [ออนไลน์]. ได้จาก : <http://www.ismed.ot.tb/intro-ismed/quotaion.html>.

สวาท เสนาณรงค์, วิไลเจิด ทวีสิน. (2536). สังคมศึกษา ๕ 503. กรุงเทพฯ : ไทยร่วมเกล้า.

องค์การบริหารส่วนตำบลโนนคำ. (2544). แผนพัฒนาตำบล 5 ปี. นครราชสีมา

อนาถ! อดูเงินทั้งปีละ 5 แสนล้าน. (8 สิงหาคม 2545) ไทยรัฐ : 8.

อุดม จำรัสพันธุ์, ชาตรี นาคะกุล, ชาติชาย ม่วงปฐม, สมชาย วรกิจเกษมกุล. (2545). ชุมวิชาการ
ประเมินเพื่อพัฒนา. ทศน์ทองการพิมพ์.

-----.(2545). ชุมวิชาการวิจัยชุมชน. เอส.อาร์.พรินต์ติ้งแมสโปรดักส์.

